VILNIUS. Sekmadienis, 1928 m. Sausio m. 29 d. II metai.

VISŲ ŠALIŲ PROLETARAI, VIENYKITĖS!

Pirmyn!

№ 2 (9)

Kas vergo retežių nedrista numest—
Tas laisvas niekuomet nebus! J. Janonis.

SOCIALDEMOKRATŲ ORGANAS.

KORESPONDENCIJOS
Adr.: Wilno, Urząd Pocztowy 1. Skrzynka Nr. 115.
Nr. kaina 20 skt. Užsieniuose dvigubai.

„PIRMYN"
redaguoja
REDAKCINE KOMISIJA

Interesantus redakcija priimineja kasdien, išskiriant šeštadienius, nuo 4—6 v. p.p.
Adr.: Kijowska 2—27.

RUOŠKIMĖS FAŠISTINĖS DIKTATUROS NUVERTIMUI!

Metę žvilgsnį į Lietuvos padetį, mes turėsime pripažinti, kad nuo dienos įvedimo fašistines diktaturos, musų kraštas nužengė toli atgal, net iki žiauriausių carizmo laikų. Lietuvos piliečiai ilgus metus kovoję už spaudos laisvę ir nepriklausomybę — siandien neturi, nei spaudos laisves, nei nepriklausomybes pilna to žodžio prasme. Spauda grąžinta į „Aušros" ir „Varpo" laikus, kuomet už laisvą tiesos žodį buvo baudžiama kalejimu, žiauriausiais mušimais, persekiojimais ir trėmimais į Sibirą, ką mes matome ir siandien Lietuvoj. O apie nepriklausomą gyvenimą ir kalbos negali buti. Išardytos visos pažangiųjų gyventojų organizacijos, uždraustos sueigos, susirinkimai ir net vakarelių statymai. Gyventojai tiesiog paversti vergais ir apstatyti iš visų pusių šnipais, žvalgybininkais, provokatoriais, kurie neleidžia ne prasižioti. Už menkiausią prasižengimą prieš dabartinę valdžią — šaudymai, kalejimai, Varniai. Tos visos teroristines valdymo priemones ant tiek sudemoralizavo Lietuvos gyvenimą, kad jame nesimato jokio viešojo gyvumo ir pažangos. Visur viešpatauja mirtina kapų tylą ir neapykanta prieš vyriausybę. Žmones visiškai nepasitiki dabartine vyriausybe ir visi laukia atmainų, kurios išvaduotų iš dabartinio kalejimo. Bet daugelis ant tiek yra įbauginti, kad prie kokio norins slapto veikimo ar darbo, tiesiog bijo prisidėti. Štai kodel fašistinė vyriausybe, jausdama tą žmonių neapykantą jai ir didžiausį nepasitenkinimą dabartinių režimų; bijo daryti kokias norins reformas. Ji tik tupčioja vietoje ir visą savo dėmesį kreipia į tai, kaip išsilaikyti valdžioje. Tam ji eikvoja milžiniškas sumas iš valstybes iždo, kad apmoketi žmonių skatikais algas visiems pasturlakoms ir niekšams, kurie šiandien sėdi ant žmonių sprando. Tam ji spekulioja ir žmonių šventais religiniais jausmais, įvesdama, kaip caro laikais, už visus tuos niekšus pamaldas bažnyčiose. Kad tik išsilaikyti savo padety, ji pasirašo ir su popežium konkordatą, kuriuo atiduodamas musų jaunosios kartos auklejimas ir visos mokyklos, akyvai klebonų ir kunigų priežiurai. Tokiu budu, Lietuvos visuomenei teks vilkti dvigubas jungas: **fašizmo ir klerikalizmo.** Nes klerikalizmui šiandien sudaromos patogiausios sąlygos. Vyskupai ir kunigai jausdamiesi šeimininkais, jau šiandien pradeda skelbti iš sakyklų, kokias knygas galima skaityti, o už kokias žmones bus iškeikiami ir atskiriami nuo bažnyčios, kaip tai padarė Telšių vysk. Staugaitis, kuris uždraudė žmonems skaityti visus „Kulturos" b-ves leidinius.

Iš to viso matome, kad nežiurint ant kiek tokia politika yra pragaištinga Lietuvos kulturinei ir ekonominei pažangai — fašistai vistiek pasiryžę padaryti laisvus piliečius žvalgybininkų, šnipų, provokatorių, klebonų, ir vyskupų vergais. O po to lupti nuo darbo žmonių ir valstiečių dvigubą kailį, kaip žiauriais baudžiavos laikais. Ir jie gales tai padaryti, jeigu visų sąmoningesnių žmonių jegos nebus nukreiptos atkakliai kovai prieš fašizmą ir jo palydovą klerikalizmą; kurie ruošiasi ilgiems metams, darbo žmonėms ir visai kulturinei Lietuvos pažangai, pastoti kelią į šviesesnę ateitį. Ta pragaištingąja linkme eina visa fašistinė politika. Bet iš kitos puses turime pripažinti, kad ta žiaurioji padetis ir tos reakcijos kilpos, kuriomis rengiasi fašistinė ir klerikaline buržuazija supančioti Lietuvos liaudį, — iškelė pavergtam musų kraštui naujus, neatideliojamus dienos uždavinius, kurių šiandien tik visai akli žmonės nemato, bet kurių įvykdymas yra visos **liaudies noras.** Taigi, prie tų uždavinių įvy-

dymo, be dvejonių šaukiame visus žmones ir statome juos dienotvarken: **visuotinas ginkluotas sukilimas butinas, rengkimės prie jo visi greitai ir energingai, atminkime, kad jis yra neišvengiamas norint nuversti fašistinę diktaturą ir visiškai pašalinti žiaurlausią juodojo fašizmo i klerikalizmo reakciją, besistengiančia įsiviešpatauti ilgiems metams musų krašte.** Su tuo šiandien visi sutiks, kam ištikrųjų rupi fašistines didktaturos nuvertimas, ir šviesesnė Lietuvos ateitis. Bet kaip tam revoliuciniam žingsniui pasiruošti? Juk nepaskirs kokios nors kovojančios prieš fašizmą partijos Centro Komitetas agentų i visas puses, kad jie paruoštų sukilimą. Prie dabartinių, visiems gerai žinomų lietuviškų sąlygų, reikalinga kitokių keliu Žmones, nepatenkinti fašizmu ir pasiryžę kovoti—turi imtis iniciatyvos tam sunkiam darbui atlikti patys. Patys slaptai ir konspiratyviai saugojantis visokių šnipų ir provokatorių, kuriuos be **jokio pasigailejimo reikia stengtis padeti į tokias vietas iš kurių jie daugiau šviesios saules nematytų,**—platindami slaptą revoliucinę literaturą turi susirišti tarp savęs. Tas literaturos platinimas ir slapta revoliucine propoganda turi buti atliekama reguliariai, kad palaikyti revoliucinį žmonių upą ir tuomi užtikrinti kovos laimejimą, perversmo metu. Be to su ta propoganda reikalinga eiti i kariuomenę, aiškinant kareiviams padetį, skiepijant jų tarpe sukilimo ideją ir reikšmę. O toks darbas, kaip revoliucine propoganda, aiškinimas žmonems fašizmo pragaištingumo, spietimas jaunuomenes i slaptus revoliucinius kovos burius — suriš visus kovotojus tampriais nematomais ryšiais ir ugdys revoliucinį žmonių upą ir pasiryžimą galutinai pergalei. Tokiu darbu, kuris turi buti dirbamas kuo slapčiausiai ir energingiausiai — greitai išsidirbs žmonese sugebejimas įvertinti politinę padetį ir sugebejimas išrinkti perversmui tinkamą momentą, kurio šiaip niekas negali nustatyti. Toks darbas taipos išmokins ir visas kovos organizacijas vienu kartu atsiliepti ir tikslingai bei energingai atsakyti į tuos politinius klausimus ir įvykius, kurie šiandien jaudina visą Lietuvą. O juk visuotinas ginkluotas sukilimas, tikrenybėje ir yra pats energingiausias ir tikslingiausias liaudies atsakymas fašistinei Smetonos-Voldemaro-Plechavičiaus ir kompanijos diktaturai bei jų kruviniems darbams.

Todel šiandien visi alei vienas, seni ir jauni, energingai į skubų paruošiamąjį visuotino ginkluototo sukilimo darbą, kad **versti fašizmą kol jis silpnas! Versti fašizmą, kol žmonese jaučiamas revoliucinis priešfašistinis upas! Versti fašizmą, kol žmonių daugumoje dega viltis Ir mintis, jog turi įvykti atmainos, kurios išvaduos kraštą iš dabartinio kalėjimo!** Tą visą palankų revoliucinei kovai žmonių upą išnaudodami ir palaikydami, visi pereikime nuo revoliucinių kalbų, prie realaus revoliucinio darbo, realios revoliucines jegos paruošimo. Nes tik tuomet subires i dulkes kruvinasis fašistinio despotizmo ir priespaudos jungas, kuomet atsistos kovos fronte darbo žmonės, su ginklu pusletose rankose.

Greičiau apvalykim gimtąjį kraštą.

Fašistų valdomoj Lietuvoj šnipas ir šnipinejimas virto smurtininkams viena svarbiausių priemonių išsilaikyti valdžiojo. Šnipu pasmirdo visas Lietuvos gyvenimas. Šnipų kas žingsnis pilna gatvese, valstybes ir net visuomenes įstaigose. Šnipai apniko kariuomenę, mokyklą, pastą, telefoną gelžkelių stotis ir traukinius. Šnipai prasmuko į dirbtuves, spaustuves ir privačias įmones; iš miestų jie persimete į kaimus, įropojo bažnycion, įlindo šeimon ir visur uodžia. Pikčiausiais carizmo laikais šnipas nebuvo toks įkirus ir visuotinas, kaip Smetonos—Voldemaro—Plechavičiaus jodomoj Lietuvoj. Ir tautine žvalgybos blake nebelenda į plyšį, neslepia Judos veido nuo žmonių akių, bet išdidžiai ropoja piliečiui ant sprando ir jį kandžioja. Šnipas vrto tautininkų patriotizmo reiškejas.

Mes jau pradedame apsiprasti su šnipu, neįvertindami kaip reikiant to pavojaus, kuris gręsia musų visuomenei nuo to fašistų režimo šlykštumo. Tuo tarpu pavojus yra daug piktesnis, kaip šaudymai, kankinimai, kalejimų urvai ir visas kitoks atviras smurtas. Butų klaidinga manyti, kad šnipas kanda tik musų kuną. Šnipinejimo sistema nuodija musų sielą ir pamaži, kad ir nejučiomis megina auginti mumyse nuolaidų, beveidį, bevalį vergą, megina padaryti mus panašius tiems, kas mus jodo.

Šnipinejimas keršija pirmučiausia patiems tautininkams. Kiekviena partija bodama apie savo ateitį, visuomet rupinasi apsaugoti bent savąjį jaunimą, kad įeitų į gyvenimą moraliai sveikas, vidujiniai pajegus, su šiokiais tokiais idealais. Tuo tarpu musų smurtininkai, neturedami kuo pasivaduotų, iš karto mete kovon paskutinius savo išteklius, tautininkų studentiją ir tai į pačią dvokančiąją balą. Studentai tautininkai su mažomis išimtimis virto šnipais. Jų pilna žvalgybos centre, jie šnipineja įstaigose, tarp draugų, viešajam gyvenime, lenda į privačius santykius, vedini vieno pasiryžimo — užuosti ir parduoti.

Kad ir labai neaukštai verstintume tą jaunimą, sunku prileisti, kad bent kas kelintas jų nesijaustų dirbas Kaino darbą savajam kraštui. Nes kuriam tikslui jie judosiauja? Kad apgintų tautos vadus? Kad palaikytų ir įtvirtintų Smetonos — Plechavičiaus žiaurų ir mirdinantį režimą? Vadų moralę vertę matome ir be padidinamojo stiklo. Bevalis, smurtu ir priesaikos laužymu dasigavęs valdžion Smetona, paklusnus savo žmonos vyras, balvonėlis, iš užpakalio virvele šokdinamas visuomenes akyse, žmogus, kurio visą veikimą nustato vienintelis pas jį karštas noras pasilikti valdžioje, bet kuria kaina. Ar tai yra gintinas vadas? Kuo gali saviep patraukti gyvą jaunuolio sielą kruvini ir brudni Plechavičiai, Skorupskiai, Daukantai, nelaimingi Mačiukos arba musų politinio gyvenimo Patašonas-Vol-

demaras, kurį žiaurus likimas užkore mumsa nt galvos už musų iepšiškumą?

Nei fašistines bandos morales savybes, nei jų režimas, moraliai sveikam žmoguje negali sužadinti tos ugneles, kurioj gimsta kietas pasiryžimas, auga pasisventimas, bent įsitikinimas, kad esi gero darbo dalyvis. Vadinasi, tenka daryti išvadų, kad žvalgybininkaujanti tautininkų studentija dirba „tevynes labui" už litą, už šiltas vietas, už berniokišką valdžios pajautimą ir su matomu p megimu vis giliau pasineria Smetonos šaikos darbelių baloj. Su kokiu bagažu sieloje, įeis gyveniman ta jaunimo dalis?

Bet šnipinejimo sistema bando veikti ir plačiąją visuomenę, bando nustatyti musų liaudį. Valdžią ir kraštą užgrobusi šaika pasivadino „tautos vadais". Jie dedasi politines išminties šaltiniu Jie vieni ima reikšti tautos valią, tautos siekimus. Tik jie vieni galį ir privalą kraštą valdyti Visi kiti gali buti arba jų padejejais, arba jų priešais. Kas nori buti padejejais privalo pasidaryti visa kuo panašus patiems „vadams" ir klusniai vykdyti tai, kas „vadų" bus įsakyta. Kaip plešikų šaikoj, taip ir Lietuvos smurtininkų tarpe atamanų valia yra viskas; iš kitų dalyvių reikalaujama tik aklo klusnumo, drausmes be žodžio ir mokejimo brįsti bet kuriuo kelu. Štai kokia Smetonos—Voldemaro nešamoji velava.

Prisižiurekit dabartiniam Lietuvos gyvenimui ir jame rasite pilna vaizdžių pavyzdžių nepaprasto minties chamizmo. „Vadai", kad kiečiau įsitvirtintų ant musų sprando, nutare sudergti respublikos konstituciją ir jų klapčiukai vienan balsan šukterejo „valio". „Vadai" įsake paruošti visuomenę referendumui, ir samdyti laikraščių pusberniai ištisus menesius zaunija tautininkų spaudoje apie konstitucijos keitimą kaip tik išmanydami. Grįžo namon Ženovoje supešiotas ir išmaudytas Patašonas ir stotin suvarytas karininkų burys sulig komandos šaukia jau valio ir ant rankų neša Voldemarą automobilin. Prieš Ženevą įsakyta tautininkų spaudai dergti lenkus ir dergia. Po Ženevos įsakyta padaryti lenkams reveransas ir garbinti Voldemaro „laimejimus" ir daro. Liepta panaudoti prieš socialdemokratus Berlyno konferenciją, kad po to butų progos dar labiau juos smaugti, ir spaudos chuliganeliai net nesuspeję pagalvoti, kaip vikriau pameluoti, vaikiškai veblena, ką pirmutine seile galvon atneše. Ir taip be galo.

Tas visuomeninis banditizmas pasidare ryskiausis musų gyvenimo požymis. Jis nustato ne tik tautininkus ir jų pakalikus, bet visą valstybinio aparato veikimą, darosi Lietuvos oru, kuriuo gauname kvepuoti mes visi, kad ir prieš savo norą.

Suprantama, kad tautininkai daro iš musų viešojo gyvenimo mulkinimo balaganą ne del savęs. Patys tautininkai mulkinimo nereikalingi, nes išemus iš jų tarpo labai neskaitlingą įsitikinusių grupę, visi kiti yra arba šaikos dalyviai įvykdę perversmo smurtą ir surišti tarp savęs pakaruoklio virves bendru interesu, arba gryno plauko karjeristai ir spekuliantai, kuriems rupi tik savas lovys. Tautininkų visas viešasai veikimas yra skiriamas plačiajai visuomenei, kad ją paveiktų. Ją palankiai nustatytų Lietuvos politiniams banditams. Ir tame veikime šnipas valdina vieną svarbiausių rolių. Kuomet karininkų tarpe agituojama triukšmingai sutikti Voldemarą — „nugaletoja", arba Ramoveje nesioti ant rankų Smetoną, kiekvienas karininkų žino, kad už jo nugaros stovi snipas Mačiuika ir nematomomis akimis seka jo veidą. Tas pats darosi Šaulių Sąjungoj, suvažiavimuose, per bet kokius rinkimus, darosi valsčiaus susirinkime, darosi seniunijoj, darosi visur, kur sueina pasikalbeti trys žmones. Šnipinejimas pasidare tiek visuotinas, kad dažnai draugas neišdrįsta pasakyti savo draugui kas verda jo sieloje.

Ir kas darosi. Drąsieji ir dar nespeję prisitaikinti prie fašistų šuniškojo režimo, išsiveržia aikšten ir atsiduria Varniuose, kalejimuose, karo lauko teismuose. Atsargesnieji tyli dantis sukandę, negaledami įspeti visuomenes prieš šarlatanus ir banditus. Silpnieji del kailio baimes ar iš vergui įprasto palinkimo šliaužioti prieš kiekvieną bizuną, greitu laiku pradeda atvaizduoti ant savo veido tą, ką jie mato agituojančio tautininko fizionomijoj. Pagalios mažai susipratusioji visuomenes dalis, girdedama aplinkui tik fasistų šaikos klykavimą, matydama pataikunų neva pritarenčius veidus, ima manyti, kad taip turi buti ir reikia Ir tokiu budu musų demokratines santvarkos budelių valia, kaip savotiškas musų laikotarpio antichristas, per papirktus laikraščius, per samdytų agitatorių zaunas, visuresančiojo šnipo padedama stengiasi prasibrukti žmogaus sielon ir joje sukurti ir pridiegti to antichristo atvaizdą. Musų visuomene dar labai nesenai pasiliuosavo nuo politines vergijos ir nespejo subręsti. Valdančioji fasistų šaika, iš visų pusių priešų apsupta, gali ir toliau laikytis tik smurto, mulkinimo ir šnipų pagalba. Vadinasi jie ir toliau varys visuomenes tvirkinimo darbą, tuo pavoingesnį, juo pati visuomene bus mažiau atspari.

Jeigu kulturingoji musų visuomenes dalis sielojasi, kaip apsaugoti musų liaudį nuo tuberkuliozo, nuo trachomos ir kitų kuno ligų, tai butų nedovanotina, jei tikrieji liaudies draugai ir pati liaudis nematytų to moralio maro musų sielai, kurį neša į musų tarpą politiniai demokratines Lietuvos banditai. To pavojaus rimtas įvertinimas yra dar vienas akstinas visiems demokratinių siekimų kovotojams, kiek galima greičiau šluoti iš musų krašto fašistinius parazitus ir duoti laisvai atsikvepti laisvo, demokratinio gyvenimo salygose.

Lietuvos Universiteto profesorius

X. Y.

Kaunas, 1928—I—15.

Ot tai laikai...

Ot tai laikai, tai gadyne
Musų Lietuvoj tevynėj —
Smaugia žmones, šaudo, žudo,
Kraštas kraujuose papludo.
Voldemaras ir Smetona
Nor įvesti valdžią ponų,
Su valstiečiais vel aketi,
Dvarų begalę tureti.
Ei, valstiečiai darbininkai,
Esam krašte šeimininkai —
Imkim ginklus ir šautuvus,
Vykim niekšus iš Lietuvos!
Taip suduokim tam Smetonai,
Kad likt' išrugos raudonos.
O iš pono Voldemaro,
Kad neliktų jokio garo.
Gi Plechavičių juodsnukį
Ožio ragan taip subrukim,
Kad išputus,— tiktai smulkios
Iš fašistų liktų dulkes.

DEMOKRATAS.

Povilui Mikulskiui atminti.

Prisiminę vien tik Taurages sukilimą, mes kartu prisimename visą eilę tų revoliucionierių, kurie garbingai žuvo kovodami už Lietuvos liaudies laisvę. Bet deja. Del nelemtų fašistinio režimo sąlygų, mes siandien, dar nepaminejome kaip reikiant žuvusių draugų, nesurinkom žinių apie juos, apie jų gyvenimą ir veikimą. O tas butinai reiktų padaryti. Reiktų surinkti, bent trumpas biografines žinias, atvaizdus visų žuvusių ir visą tai paskelbti, kad tas liktų amžinai Lietuvos darbo liaudies atmintyje ir butų jai paraginimu eiti kritusių revoliucionierių pedomis, kovojant už išsivadavimą iš fašistines vergijos.

PAVILAS MIKULSKIS
(gim. 1896 m. — Sušaud. 1927 m.).

Man paskutiniu laiku, pavyko siek tiek žinių surinkti, apie vieną is daugelio kruvinojo fašistinio teroro auką, drg. Povilą Mikulskį ir aš tas žinias paskelbiu.

Povilas Mikulskis gimė 1896 metais, sausio men. 15 d. Pakarčiames kaime, Kaltinenų valsčiuj, Taurages apskrity. Povilo tevai mažažemiai. Praleidęs, vaiko dienas gimtajame sodžiuj, 1920 m. jis atvyksta Kaunan ir gauna tarnybą geležinkelių valdyboj. Trokšdamas didesnio išsilavinimo, jis šiek tiek nuliekamomis nuo darbo valandomis mokosi privačiai ir 1922 metais išlaiko egzaminus į II-ą, Lietuvos Mokyt. Profesines S gos gimnazijos klasę. Tais pačiais metais jis įstoja į L. S. D. Partiją, aktingai dirbdamas Kauno darbininkų tarpe. 1925 m, per savivaldybių rinkimus, Povilas išrenkamas į Kauno miesto tarybą, kur uoliai dalyvauja jos darbuose, kaipo socialdemokratų frakcijos narys. Tuo pat laiku jis tarnauja ir Lietuvos valst. Įst. Tarn. Prof. S-gos reikalų vedeju. Rinkimuose į III-jį Seimą, Povilas išrenkamas atstovų ir įeiną į Seimo s.-d. frakcijos sudetį.

Nežiurint darbų gausybes, 1927 m pavasarį, Povilas baigia suaugusių gimnaziją ir paduoda prašymą pastojimui į Lietuvos Universiteto teisių fakultetą. Bet universiteto netenka jam lankyti. Tuo pat laiku, kai buvo paskelbta, kad Povilas Mikulskis priimtas universitetan, jis tampa nužudytas Taurageje.

Iš šitų labai trumpų, biografinių žinių, kiekvienas gali spręsti, kiek energijos ir pasiryžimo buta pas velionį, kad jis trumpu laiku baigia gimnaziją, dalyvauja visuomenes darbe ir pats savo jegomis rasdavo laiko užsidirbti pragyvenimui reikalingas lešas. Tą gali padaryti tik pasišventę, energingi, darbštus ir stiprios valios žmones. Be to reikia pažymeti, kad P. Mikulskis buvo baigęs ir koperacijos kursus.

Po 1926 m. gruodžio men. 17 d., fašistinio perversmo, Povilas mokindamasis, kartu kovojo ir aktingai dirbo priesfašistinį kovos darbą. Vien asmeniškais savo reikalais jis niekados negalejo pasitenkinti. Gi režimui nuolat stiprejant, jam kaip ir visiems kitiems kovos draugams buvo aišku, kad Lietuvos darbo liaudis tegali iškovoti sau laisvę, tik paemus ginklą į rankas. Kito kelio ir kitos išeities nera. To revoliucinio pasiryžimo vedamas griebesi ir Povilas už ginklo. Vakare, prieš Taurages sukilimą t. y. 8 rugsejo, Povilas sutikęs vieną savo kovos draugų, tarytum nujausdamas savo mirtį atsisveikindamas pasake:

— Daugiau turbut nepasimatysim. Taigi, jei busiu vertas, paminekit mane. Bet jei mes pralaimesim, jus likusieji tęskit pradetąjį darbą *ir vistiek anksčiau ar veliau kova turi buti laimeta*.

Draugas, kuriam Povilas, pareiške šituos žodžius daugiau su juo nesimate. Mikulskis atspejo savo mirtį. 1927 m. rugsejo 10 d., Monkiškių kaime Povilas sušaudomas. Kaip įvyko šį tragedija, kol kas tikrai niekas nežino: vieni sako, kad Povilą Mikulskį nužude Labucio vedamas ulonų burys, kiti tvirtiną, kad jis pats nusižude, kuomet pamate, kad fašistinių budelių apsiaustas is visų pusių ir kad išeities nera. Turime tik daug įvairių pasakojimų, kaip velionies lavoną laidojo Taurages sukilimo malšintojai—fašistiniai budeliai.

Iš tilpusio „Lietuvoj" oficialio pranešimo apie Povilo Mikulskio nužudymą, kiekvienas pastebejo tą vietą, kur buvo juodai ant balto parašyta, kad—„šauliai sugiedojo Lietuvos himną, kuomet išejęs iš daržines karininkas pareiške, jog Mikulskis esąs negyvas". Nebuvo nieko stebetino, kad rusų juodašimčiai žydų skerdynes darydami, žudydami kudikius, moteris, senius ir jaunus po savo „pergales" giedodavo rusų caro himną „Bože caria chrani", — bet šlykštu ir biauru, kuomet šauliai išniekina Kudirkos rašytą Lietuvos himną, kur kalbama kilnus žodžiai: — „ir šviesa ir tiesa mus žingsnius telydi". Nors antra vertus, kuogi skiriasi dabartiniai budeliai nuo prieskarinių caro juodašimčių? Lygiai kaip tie, taip ir anie budeliai, mokedavo ir moka savo kruvinus darbus pridengti kilniais Dievo, Tevynes, Teisybes obalsiais. Ar jie taip ilgai darys, parodys netolima ateitis.

Tiek žinių apie vieną Taurages sukilimo auką, žuvusią už kilnias darbo liaudies teises, juodose, kruvinosios fašistines reakcijos bangose. Bet prisiminus tą, o su ja kartu ir visas kitas kruvinojo fašistinio teroro aukas, žuvusias nelygioj kovoj, mums reikalinga ne dejuoti ir verkti, bet tęsti pradetąją kovą toliau. Nes draugo Mikulskio paskutiniais žodžiais tariant, *vistiek anksčiau ar veliau kova turi buti laimeta*. O jos laimejimas yra kovojancių žmonių rankose. Tad, *kovon iki galo*.

Meteoras.

Kaunas, 1928—I—15 d.

Red. prierašas: „Pirmyn" redakcija senai yra pasiryžusi išleisti brošiurą apie Taurages sukilimą ir žuvusius revoliucionierius. Tam tikslui jau surinkta daugel medžiagos, bet daug jos dar truksta. Itin trukta žinių apie tuos draugus, kurie žuvo kovoj kupini revoliucinio pasiryžimo už darbo žmonių išsivadavimą. Mes tikime, kad kovos draugai mums tame darbe kiek galedami pades. Todel visų prašome juo greiciau prisiųsti bent trumpų biografinių žinių apie žuvusius per Taurages sukilimą draugus: *Pauliką, Odovą, Lekavičių, Vizenbergį Milkeraitį, Gudjonį, Burneckį, Kazlauską ir kitus, kurių pavardžių nežinome.* Be to prašome prisiųsti ir visų minetų *draugų fotografijas, vis vien ar jie butų kur pavieniai nusifotografavę ar grupese*. Visą medžiagą sių-

skite „Pirmyn" redakcijai, per pažįstamus Latvijoj, arba Vokietijoj. Galite siųsti ir įvairiais kitais keliais. Gavę pakankamai medžiagos, mes tuoj išleisime minetą brošiurą. Todel, visi kas tik kuo nors galite, prisidekite prie to kilnaus darbo — paminejimo žuvusių už darbo liaudies laisvę draugų.

Konkordatas, partijų lokarno ir kova fašizmu.

1. Dabartine Lietuvos vyriausybe, smurto keliu paemusi valdžią į savo rankas ir neturedama krašto daugumos pasitikejimo bei simpatijų — pradejo spekuliuoti religiniais ir tautiniais žmonių jausmais, kad tą pasitikejimą įgyti. Norint jį įgyti butinai reikalinga patraukti žmones savo pusen ir suskaldyti buržuazines partijas, kaip krikščionių blokas ir valstiečiai liaudininkai, is kurių tikimasi atitraukti daug žmonių. Tas be abejo sustiprintų fašistines diktaturos padetį. Ir štai mes matome, kaip tautininkai suvyniojç savo planus į patriotiškus obalsius — pradejo kovą su partijoms. Bet pasirode, kad tai buta donkichotiškos kovos su vejo malunais. Tuomet Voldemaras pasiryžo išmusti is visuomeninio gyvenimo vežių, trokštančius valdžios buržuazinių partijų lyderius ir griebesi kitokių priemonių. Pirmoji tų priemonių, kuria jis sudave didelį smugį krikšč onims—tai pasirašymas konkordato su popežium. Jei tas konkordato pasirasymas su popiežium nebutų pragaištingas Lietuvos Respublikai ir darbo žmonems—mes apie jį visai nutyletumem. Bet is tiesų yra visai kitaip. Rimtai įsiskaitę į „Vyriausybes Žinių" 264 Nr., kur yra atspauzdinta sutartis su popiežiu, mes matome, kad Lietuvos Respublika, pavedama visiskai popežiaus ir kunigų globai. Tai yra tų reakcingų gaivalų globai, kurie spekuliuodami žmonių religiniais jausmais, visuomet pasiryžę mulkinti žmones ir laikyti juos ant savo pavadžio. Ar liaudis to nori—niekas jos neatsiklause. Bet mes skaitome sutarties įžangoj štai ką:

„Jo šventenybe popežius Pijus XI ir Lietuvos Respublikos Prezidentas p. Antanas Smetona, didžiai noredami nustatyti Katalikų Bažnyčios padetį Lietuvoj ir išvesti taisykles, kuriomis bus tinkamai ir pastoviai tvarkomi Bažnyčios reikalai Respublikos žemej, ryžosi sudaryti tam tikslui Konkordatą".

Vadinas Konkordatas tera popežiaus Pijaus ir Smetonos noras, bet ne lietuvių liaudies noras. Jiems panoro sudaryti konkordatą ir jie jį sudare. Sudare todel, kad už kruvinąjį Smetoną ir jo pakalikus, nelyginant už carą, įvedamos bažnyčioj tam tikros pamaldos; gi popežiaus Pijaus bernams-kunigams, duodamos Lietuvoj didžiausios privilegijos mulkinti žmones ir naudoti juos savo reikalams: įvedamas privalomas tikybos destymas mokyklose, bus prižiurima, kad jaunuomene katalikiškai butų auklejama ir t.t. Be to katalikų bažnyčia gauna įvairių privilegijų ir paramos iš valstybes iždo. Tokiu budu tas konkordatas uždeda ant liaudies pečių naują Romos jungą ir Lietuva supančiojama viduramžių pančiais. Gi tuo uždaromas jai kelias į progresą ir kulturingą rytojų. Tai yra irgi fašistų politikos vaisius. Jeigu šiandien visos kulturingos valstybes priejo prie to, kad atskyre bažnyčią nuo valstybes — tai pas mus einame prie to, kad dar tvirčiau surišti bažnyčią su valstybe. Mes turetumem nepraleisti tokių keksmingų faktų pro akis ir priešintis tokiems konkordatams, kovojant už *valstybes atskyrimą nuo bažnyčios*. O, kad to pasiekti, pirmon eilên reikia juo griežčiausiai kovoti su tais diktatoriais, kurie siekdami savo asmeniškų reikalų – pragaištingu keliu veda musų kraštą.

2. Antras daugiau pažymetinas įvykis viduiniame musų krašto gyvenime—tai buržuazinių partijų lokarno, kaip rašo „Lietuvos Žinios". Negaledami įsiprausti krikščionis ir liaudininkų viršunes į koalicinę valdžią—jie paskutinių laikų tarp savęs sudare kulturinę autonomija, kad tokiu budu kovoti prieš fašistinį režimą, tikslu pakreipti Lietuvą nuo *policeištaato* į kulturštatą, kaip rašo dr. Pakštas kalediniame „Ryto" Nr. Tam minetų partijų susitarimui pritaria: Katalikų veikimo Centras su visomis kulturinemis organizacijomis, krikščionių demokratų partija, Ukininku sąjunga, Valstiečiai liaudininkai ir fašistine Darbo federaciją. Mes socialdemokratai esame nusistatę prieš tokią kovos priemonę su dabartiniu fašistiniu režimu. Musų giliausiu įsitikinimu, kulturinei bei ekonominei Lietuva gales žengt pirmyn tik tada, kuomet tam darbui bus *sudarytos laisvos gyvenimo sąlygos*. O tas sąlygas, kaip parode žiaurus gyvenimo patyrimas tegalima iškovoti ginklo keliu, nuvertus fašistinę diktaturą.

Sudariusios tarp savęs kulturinę autonomiją minetos buržuazines partijos turejo ilgą laiką krašto valdymą savo rankose ir galejo daug kartų pakreipti Lietuvos gyvenimą į kulturinę linkmę. Bet mes gerai žinome, kad jie to nedare. Priešingai. Krikščionis, ilgą laiką liandininkų pagalba valdydami Lietuvą, palaike taipos ir cenzurą ir karo stovį visaip spekuliodami demokratijos obalsiai. Be to krikščionių blokas padejo sustipreti ir pačiai fašistinei diktaturai, dalyvaudamas valdžioje, kuomet buvo šaudomi, persekiojami ir visaip terorizuojami darbo žmones. Jeigu šiandien jie „kovoja" pries Smetonos diktaturą,—tai tik todel, kad ne jie visas tas niekšybes daro, bet tautininkai. Pertai musų giliu įsitikinimu jokio pritarimo negali buti buržuazinių partijų kulturiniam susitarimui bei autonomijai. Nes darbo žmones siekia savo socialistiškos kulturos, bet ne klerikalines ir buržuazines kulturos, kurą per 7 metus kure krikščionių blokas, neleisdamas pasireikšti liaudies iniciatyvai.

Po didžioje karo visam pasauly eina tiek politinė, tiek kulturinei ekonomine kova dviem kryptim. Vienoj pusej stovi buržuazija, fašistai, kunigai ir visi kiti jiems šiaip ar taip pritariantieji—kitoj pusej darbininkija. Pirmieji gina seną supuvusią buržuazinę ir kapitalistinę pasaulio santvarką, antrieji gi kovoja už *naują socialistiškai demokratinę pasaulio santvarką ir tokia kulturą kuri butų ne turčių, bet visų žmonių rankose.* Aišku, kad Lietuvos darbo žmones stovi kovos avangarde su viso pasaulio darbininkija. Ir todel mes manome, kad pirm negu pareiti nuo fašistinio policeištaato, prie kulturštaato — visas jegas suburus reikalinga, juo greičiau nušluoti fašistinę diktaturą. Prie fašistines diktaturos ir žiauriausio režimo svajoti apie įvairias kulturines autonomijas, tegali tie žmonės, kurie bijo *stoti į atvirą kovą su fašistais*. Triusianti Lietuvos liaudis nebijo ir todel ji pasirinkusi tiesiausią kovos kelią, drąsiai žengia į kovą. Tik tuomet, kaip pačios liaudies rankomis bus sudaužytos tos vergiškos sąlygos kokiose šiandien randasi Lietuva — mes pajegsime sukurti ir kulturą, siekdami šviesesnes ateities. Kito, kelio ir kitos išeities nėra ir buti negali, turint galvoj visa tai kas šiandien dedasi po priedanga patriotizmo, fašistinėj Lietuvoj. Todel mes kviečiame lietuviškąją darbo liaudį nepasiduodant jokiems suvedžiojimams ir nenukrypstant nuo pasirinktojo kovos kelio — drąsiai žengti prie sutriuškinimo fašistines diktaturos Lietuvoj. Tai yra vienintelis ir svarbiausias dienos uždavinys, kuris visiems privalo rupeti, kas nori be jokio veidmainiavimo, visiškai likviduoti fašistinę diktaturą. *K. R. Z.*

1. Priešfašistinės kovos fronte.

Žodis Lietuvos literatams.

Literatura tinkamai augti ir bujoti tegali tik tada, kai jos klestejimui yra palankios aplinkos sąlygos. Viena jų—galimybe plačiausiai paskleisti spauzdintą žodį Kai spaudai užkertamas kelias į gyvenimą—ji nebetenka savo didžiosios svarbos—veikti ir aukleti žmones.

Dar prieš paskutiniuosius seimo rinkimus klerikalų švetimo ministeris L. Bistras buvo uždraudęs Lietuvos mokyklų bibliotekose laikyti visus be išimčių, daug musų krašto švietime nusipelniusios šiauliškes „Kulturos" b-ves, leidinius. Ministeriaujant prof V. Čepinskiui, kai visoje šalyje deta demokratijos ir laisves pagrindai, tas viduramžiško pobudžio „Kulturos" b-ves knygų indeksas buvo panaikintas. Bet neilgam. Jau pirmomis fašistinio smurto dienomis to paties Bistro, tas, visame civilizuotame pasauly nebesutinkamas reiškinys—knygų uždraudimas, vel buvo antrą syk pakartotas. Stojęs, fašistine kryptimi vedamos, švietimo ministerijos priešaky K. Šakenis to vandališko įsakymo neatšaukė ir jis tebegalioja ligi siai dienai, uždarydamas skaitlingų mokyklų duris tikrojo mokslo ir išminties šviesai.

Kadangi rašytojai, kaip rodo šimtai literaturos istorijos pavyzdžių, visuomet buvo pirmieji, ne tik kiekvieno kulturinio ar socialinio sąjudžio dalyviai, bet ir drąsus kovotojai pries bent kurį vandalizmą bei žodžio ir minties laisves smaugimą, — tai mes, pasireiškiant Lietuvoj šitokioms literaturos represijoms ir manydami, kad jau pati rašytojo profesija stato jam kovotoje pareigų, kreipiamies į jus, Lietuvos literatai, ir klausiame:

1) Tautinio romantizmo ir simbolizmo atstovai: Maironi, Kreve, Vaižgante, Putine, Gira, Valčiune, Kirša, Sruoga, ir visa eile jusų sekejų; naujovininkai, kairieji meninikai — kaip patys skelbiaties,—Binki, Taruli, Griciau, Rimydi, Tilvyti; taip jau: Vienuoli, Puida, Vaidilute, Švaiste, Tysliava, Bičiune ir dar daugybe tų, kurie savinaties garbingą rašytojo vardą ir pareigas, taigi ar jus visi žinote apie tą vandališką Lietuvos švietimo ministerijos įsakymą?

2) Taip jau, ar jus žinote, kad šitoks musų švietimo ministerijos elgesys ne tik pakerta lietuvių literaturos augimą, bet skatina įvairius reakcijos ir tamsos skleidejus pulti žodžio ir spaudos laisvę ir tam reikalui naudoti net tokias viduramžių laikų priemones, kaip Telšių vyskupo J. Staugaičio ganytojiškas laiškas, išleistas 1927 met, lapkričio m. 27 d. į savo tikinčiuosius, kuriame draudžiama jiems skaityti bent kurią „Kulturos" b-ves knygą ir už nepaklausymą grąsoma ekskomunika? (iškeikimu).

3) Taip pat, ar jums žinoma, kad tarp draudžiamųjų „Kulturos" b-ves leidinių, be ištisos eiles naudingų mokslo populerizacijų, yra ir šių, visame pasauly garsių rašytojų veikalai: Šekspiro, Getes, R. Tagores, O. Ualdo, M. Tveno, L. Tolstojaus, V. Hugo, J. Rainio, Velso. Ar jums žinoma, kad tuo įsakymu uždaromos mokyklų durys šių musų rašytojų knygoms: Vienuolio, Butkų Juzes, Lasto, Santvaro, Jovaro, Binkio ir eilės kitų?

4) Lietuvos literatai, jei jums tai žinoma, kodel jus tylite ir neprotestuojate prieš šitokį musų švietimo ministerijos elgesį, darantį gėdą visam kraštui? Kodel jus leidžiate smaugti menką lietuvių literaturą, neigti žodžio ir minties laisvę, koneveikti vandališkais žygiais viso pasaulio gerbiamų rašytojų veikalus ir laikyti musų mokyklą klerikalizmo rukuose? Kodel jus, savindamiesi garbų rašytojo vardą, neatliekate su tuo vardu susijusių pareigų — kovoti prieš bent kokį vandalizmą ir kulturos žlugdymą?!

5) Kodel jus ligi šiol netarete savo vardu ne vieno žodžio Lietuvos diktatoriams del viską smaugiančios karo cenzuros, kuri neleidžia spausdinti net pasaulinių rašytojų—M. Gorkio ir Dž. Londono—veikalų? Kodel jus nieko netarete prieš tą cenzurą, kuri ba gia kasti duobę Lietuvos laikrastijai? Kodel jus neprotestuojate, kai kalinami redaktoriai, sprogdinamos spaustuves?!

6) Jeigu jus, Lietuvos literatai, visa aukščiau paminetą žinote, jeigu jus geidžiate musų kulturos ir raštijos suklestejimo, jeigu jus esate tikri laisvojo kurybos žodžio šalininkai ir tautos vedejai į šviesenę ateitį (o rašytojas kitoks ir negalimas!), jeigu jus gerbiate ir branginate didžiųjų pasaulinių rašytojų veikalus, — mes kviečiame jus griežčiausiai užprotestuoti ne tik prieš šviet. ministerijos vandališkuosius įsakymus, bet ir prieš žandarišką cenzurą bei laisvosios spaudos žlugdymą!

7) Mes kviečiame jus paskelbti boikotą visai fašistinei laikraštijai, neteikiant jai savo raštų. Kviečiame laikraščių redakcijas suruošti protestą prieš spaudos laisves varžymą, neisleidi ejant kurį laiką savo laikraščių.

8) Šiuo sykiu mes taip pat kreipiamies ir į visą pažangąją Lietuvos visuomenę, į studentus, mokytojus, moksleivius, valdininkus, kviesdami visomis galimomis priemonemis reikšti protestą prieš šitokį musų literaturos žlugdymą ir tuo pačiu krašto kulturines pažangos stabdymą.

9) Taip pat mes randam galima kreipsis ir į viso pasaulio rašytojus, literatus bei jų sąjungas, kviesdami savo daug sveriančiais protesto žodžiais paremti mus sunkioj kovoje už elementarines kulturinio ir demokratinio gyvenimo teises, kurias mums išplešė žiaurus, reakcingas fašizmas.

Lietuvos literatai! Mes manon, kad šitą žodį bent dalis jusų išgirs ir padarys tam tikrų žygių, o eidami išvien, kovodami už švenčiausias kiekvieno demokratingo žmogaus teises ir remiami plačiosios visuomenes bei užsienio literaturos pažangiųjų jegų — mes laimesim.

Tegyvuoja spaudos laisve!

Atidaryti mokyklų duris pasaulinių rašytojų veikalams!

Šalin fašizmo rankos nuo literaturos cenzuravimo!

Tegyvuoja subendrintos rašytojų jegos prieš reakciją!

Tegyvuoja laisva, demokratine ir kulturinga Lietuva!

Šiaulių Gimnazijos moksleivių grupė.

Šiauliai, 1928—I—7.

P. S. Kadangi Smetonos žvalgibininkų šaikos, beieškodamos sau darbo, paprastai, kimba ir prie visai nekaltų žmonių, tai mes randam reikalinga viešai pareikšti, kad šis priesfašistinis žodis atsirado ne vienam „Kulturos" b-vej dirbančių žmonių, niekuo prie jo neprisidedant ir užtat žvalgybos šuniukų prašom be reikalo nei patiems nevargti, nei kitų nevarginti, teiraujantis kas siuos žodžius parašė.

Redakcijos prierašas: Kas seka, paskutinių laikų, nors ir žiauriausiai cenzurojama lietuvišką spaudą, — tas pro jos eilutes gali išskaityti ant

kiek pasiutiška ir žiauri yra fašistine reakcija Lietuvoj. Nekalbant jau apie socialistines ir pažangiosios visuomenes sluoksnius, kurie niekur žingsnio žengti negali, — mes skaitome katalikiško „Ryto" 6 Nr. iš 9 sausio vedamajam „Vargo vaikai", kur p. E. Turauskas pro ašaras skundžiasi ir verkšlena, kad Lietuvą užpuole šlykščios „žiurkes". Apie kokias „žiurkes" jis kalba — aišku kiekvienam. Tai yra tos fašistines žiurkes, kuriu Smetona, Voldemaras, Plechavičius priveise pilną Lietuvą ir kurios griaužia be pasigailejimo sveikąjį musų tevynes organizmą. Jos taip šlykščios, kad net katalikas Turauskas kreipdamasis į fašistinę vyriausybę ašaruoja: *„Apgink ir apsaugok mus nuo „žiurkių" apsaugok musų brangiausius asmenis — šeimynos narius nuo piktų „žiurkių" izeidimų, paliuosuok mus nuo jų globos ir se kiojimų"*.

Tos fašistines „žiurkes" ant tiek išsiviešpatavo, kad net gimnazijų jauni, pilni noro darbui moksleiviai, negali iskęsti nepareiškę savo protesto balso prieš tą reakcija, kuri sliegia visą kraštą. Spauzdinamas Šiaulių gimnazininkų **„Žodis Lietuvos Litesatams"**, yra vienas ryškiausių faktų dabartines padeties, padeties, kurioj sugelta širdimi besimokinantis musų jaunimas, šaukiasi pagalbos į tuos žmones, kurie vadina save tautos aukletojais, humaniškumo saugotojais, lietuviškos kulturos garbingais atstovais. Mes manome, kad mintys pareikštos aukščiau spauzdinamame straipsnely, — yra ne vien tik Šiaulių gimnazijos mokinių sugeltos širdies balsas, bet yra balsas visos Lietuvos moksleivijos, viso jaunimo, o kartu ir visos Lietuvos. Ar išgirs jį tie *„garbingieji visuomenes aukletojai" kuriems* begy daugiau metų besitęsiančio kruvinojo teroro, nepakako **pilietines drąsos**, kad užprotestuoti prieš barbariskus fašistų darbus!? Mes manome, kad ne! Tie visi ponai savo tylejimu ir pataikavimu dabartines padeties kaltininkams, — *neša didžiausią morallinę atsakomybę už musų besimokinančio jaunimo ateitį, o su juo kartu ir už Lietuvos kulturos ateitį.* Jie šiandiena yra bejegiais vergais, kurie dreba pries kruvinuosius fašistinius valdovus, bet ne rašytojais, kovojančiais už laisvą ir kulturingą Lietuvos ateitį.

Bet mes tikime, kad tą besimokinančio jaunimo balsą išgirs kovojanti Lietuvos darbo liaudis ir jis bus jai paraginimu, dar didesniu pasiryžimu bei pasišventimų stoti ginklu rankoje į kovą už Laisvą ir Nepriklausomo Darbo Lietuvos Respubliką. Nes jeigu neužgeso viltis jaunimo krutinese, tai ji dar neužgeso *ir tos liaudies sirdyse iš kurios išėjo tas jaunimas.* Todel visi burkimes greičiau į revoliucines eiles, *ir verskime tą pasiutusį slogutį, kuris šiandieną neleidžia alsuoti.*

Organizuokime kovos burius.

Kol Lietuvoje buvo šokia tokia laisve, mes organizavome legales organizacijas. Nors krikščionių laikais laisves buvo labai siauros, vistik darbo žmonems buvo patogiau eiti viešu keliu. Todel darbininkų socialdemokratų partija dirbo viešai. Miestuose kiek galejome steigeme profesines sąjungas. Jaunimą traukeme į „Žiežirbą". Žingsnis po žingsniui kovodami mes krikščionių galybę sutryneme. Nors nevisai, bet jų įkyri diktaturą gavo užleisti, savo vietą demokratinei valdžiai. Reiškia, socialdemokratų partija, vesdama darbininkų klasę į kovą viešu keliu, neklydo. Nes tas kelias buvo davęs darbininkų klasei šiokį tokį laimejimą.

Po gruodžio 17-os, sąlygos musų veikimui tiek pablogejo, kad apie viešą darbą nera reikalo kalbeti. Fašistai darbo žmonems užkirto visas galymybes organizuotis ir kovoti. Jaunimo sąjunga „Žiežirbą" uždarytą. Sąjungos laikraštis taip pat sustabdytas. Gelžkelininkų prof. Sąjunga uždaryta, o kitos taip pat neveikia, nes apie jokią ekonominę kovą ne galvoti negalima, nes fašistai neleidžia.

Socialdemokratų partija neva neuždaryta ir partijos organas neva leidžiamas. Bet ar daug naudos iš to. Organizacijoms susirinkti neleidžia, o jeigu leistų susirinkti, tai kas gi drįstų tokiame susirinkime kalbeti? Be to musų partijos beveik visi veiklensni žmones arba kalejimuose arba išemigravo į užsienį, kiti kapuose.

Todel rimtai pastatykime sau klausimą: ką daryti?

Ar nulenkus sprandą pripažinti fašistinę diktaturą, ar eiti su ja į kovą. Manau, kad ne vienas nesutiks, kad diktatura pasiliktų. Kiekvienas vargo žmogus, nori siekti laimingesnes ateities, visa širdimi nori kuogreičiau atsikratyti fašizmo. O jeigu taip, tai mes turime rimtai ruoštis fašizmą nuversti. Nuversti bus lengva, jeigu visi darbo žmones ne tik nores nuversti, bet ir tinkamai pasiruošę parems savo norus organizuota jega.

Miestuose ir kaimuose kiekvienas kas nori detis į šį didelį ir šventą darbą, šiuo momentu privalo nesnausti. Reikia neatsidedant ant kitų, paciam pasistengti gauti laikraštį „Pirmyn", knygelių, o gavus paskleisti tarp savo gerų pažįstamų.

Laikraštį platinant reikalinga buti labai atsargiais. Slaptas darbas yra visuomet labai sunkus ir pavojingas. Reikia jo išmokti, prie jo pripratti. Ypač darbo pradžioje, kuomet dar nepratę, nauji, reikalinga slaptos literaturos nemetyti, nekaišioti nežinomiems žmonems. Nes šnipai pastebeję išmetytus laikraščius, tuojau toj apylinkeje ims uoliau sekti ir darbo pradžioje musų nepatyrusius draugus suseks ir nustvers. Todel pradžioje darbo visuomet slaptus raštus reikia leisti iš rankų į rankas tik per ištikimus, žinomus žmones. Kuomet darbas įsiels, atsiras darbe daugiau žmonių tuomet galima butų platinti net slapčiomis metant ir visokiais budais perduodant ir visai nesusipratusiems arba visai nežinomiems žmonems.

Vienok labai klystų tie, kurie manytų, kad Smetonos diktaturą galima nuversti vien tik slaptus raštus leidžiant ir platinant. Nors slapti raštai daug musų darbui padeda, bet vien tik raštais nuversti nebus galima—reikalinga organizuoti norinčius kovoti į kovos burius. Galima laimeti, jeigu dar pries kovą bus suorganizuoti visi kas nori eiti į priesfašistinę kovą. Kuomet žmones sukils, tai svarbu, kad jie visi kartu sukiltų, kad nebutų darbo žmonių tarpe pakrikmio. Jeigu bus žmones suorganizuoti, tai jie gali is anksto apsvarstyti kur, kaip ir kokiuo budu sukilimas pradeti, kaip jį vesti, kad davesti iki laimingos pabaigos.

Gerai butų, jeigu butų įsteigtą viena tokia organizacija, kovos organizacija, į kurią ieitų kiekvienas, kas nori su fašistais kovoti. Kai kuriose vietose eme organizuotis kovos buriai, kurie pasivadino kovos buriais „Pirmyn". Iš tų kovos burių gali susidaryti plati organizacija.

Mes pasieksime tikslo, jeigu dirbsime nelaukdami pagalbos iš šalies. Revoliucinį perversmą organizuoti negali, nors ir didelis skaičius žmonių. Kad išjudinti minias prie veiksmo, reikia, kad visi, kurie pasiryžę kovoti, patys imtų organizuoti burius. Miesto darbininkas arba kaimo mažažemis, kareivis arba žemesnis tarnautojas, kiekvienas apie save teieško vienminčių ir tetraukia juos į burį. Jeigu mes kiekvienas

sulig išgales remsim bendrą darbą, tai mes greitai laimesime.

Bet organizuojant kovos burius, taip pat, kaip Ir platinant literaturą, reikia buti labai atsargiais. Nes Smetonos šnipai, susekę tokį organizavimasi tuoj įgrųs į kalejimą. Trauklant žmones į organizaciją, reikia matyti, ką trauki. Negalima imti mažai žinomų, naujų. Tokių tarpe gali atsirasti ir musų priešų. Negalima leisti prie slapto darbo žmonių, kurie megsta smagiai issigert, o išsigerę viską ką žino išplepet. Reikią imti į organizaciją žmones visai dorus ir švarius. Tuomet išdavimai, išplepejimai bus labai reti. Pradžioje į burį reikalinga imti visai nedaug, t k pačius ištikimiausius. Visai pakanka, jeigu mieste arba kaime susiorganizuoja burys iš 3 žmonių. Pradžioje daugiau nereiks. Geriau, kad jie visi butų iš tos pacios vietos. Kuomet revoliucinio judejimo vilnis pakils, atsiras daug gerų žmonių, kurie dabar iš baimes tyli, bet kurie kovai prasidejus—stos į kovos burius, ims už ginklo ir eis kovoti.

Todel, į darbą draugai!

Pagramančio šaulys

Bukim pasiruošę ginti savo teises.

Visą laiką tautininkai fašistai kalbejo, agitavo ir ruose dirvą taip vadinamam referendumui. Bet pamatę, kad jiems nevyksta apsukti žmonems galvų, jie lyg ir nutilo su referendumu. Nutilo delto, kad pabugo. Jie pamate, jog referendumo pravesti negali, nes žmones yra pasiruošę prieš jį aktingam pasipriešinimui ir atejus referendumui vargšus fašistus gali sumalti į dulkes, Už tat paskutiniu laiku, jie pradejo galvoti, kaip prieiti prie referendumo iš kito galo. Butent per savivaldybes. Čia ir pradejo mokyti fašistų vyrai, kunigai, levitai ir rabinai laužyti galvas, kaip pakeisti savivaldybių rinkimų įstatymus, kad užtikrinti laimejimą, kol kas bent savivaldybese. O jeigu jau pavyks savivaldybes paimti į savo rankas, kurios šiandien yra daugely vietų kitaip nusistačiusių žmonių rankose, — tai tuomet bus galima prieiti ir prie referendumo. Štai paskutiniu laiku, jau rašoma laikraščiuose, kad savivaldybių rinkimai busią *ne visuotini*, kaip *lig šiol*, *bet cenziniai*. Tai yra, kad savivaldybių rinkimuose gales dalyvauti ne visi piliečiai, bet tik tie, kurie turi tam tikrą fasistų reikalaujamą cenzą: mokslo, turto, amžiaus ir gyvenamosios vietos. Sulyg fašistų ruosiamu, rinkimų į savivaldybes, įstatymu gales dalyvauti:

1. *Rinkti ir buti renkamais į savivaldybes gales buti tik tie piliečiai, kurie turi ne mažiau 4 klasių mokslo cenzą.*

2. *Rinkti ir buti renkamais gales tik tie piliečiai, kurie moka valstybinius ir savivaldybinius mokesnius.*

3. *Rinkikas be to turi tureti 24 m. amžiaus, o renkamasis 30 metų.*

4. *Rinkti pilietis tures teisę tik isgyvenęs rinkimų vietoj nemažiau vienų metų.*

Kaip matome iš tų keturių svarbesniųjų punktų, senas rinkimų įstatymas į savivaldybes pakeičiamas iš pagrindų taip, *kad atimama balsavimo teise daugumai darbininkų, valstiečių mažažemių ir jaunuomenei nuo 21—24 metų.* Gi lig šiol rinkimuose į savivaldybes galejo dalyvauti visi piliečiai kuriems sukako 21 metai ir visai nebuvo reikalaujama jokio mokslo ir turto cenzo. Dabar mes matome, kad iš visų piliečių reikalaujama 4 kl. mokslo cenzo. Ką tai reiskia, kuomet Lietuvoj iki šiolei nebuvo privalomas mokslas ir kuomet daugiau 50% visų piliečių nemoka nei skaityti nei rašyti? Kuo kalti tie žmones, kad *jie neturejo ir neturi galemybes pasiekti mokslo ir įsigyti popereli rodanti, kad baige 4 kl.?* Toks fašistų pasielgimas yra begediškas pasityčiojimas iš tų visų žmonių, kuriems velkant visą gyvenimą ant pečių, neleidžiama tvarkyti savo reikalus Ar galima šiandien del to tyleti? Ar galima rankas sudejus žiureti į tai, kaip fašistai diena dienon siaurina ir atima visiškai, daugumai žmonių visokias teises, noredami juos paversti sau paklusniais vergais ir pastumdeliais? Ne! Mes visi turime ruoštis ir buti gerai pasiruošę, kad apginti savo žmoniškas teises. Nes jeigu fašistams pavyks pakeisti savivaldybių rinkimų įstatymus ir sulyg savo nuožiura padaryti rinkimus į savivaldybes — tuomet jie laimeję rinkimus visiškai sukaustys darbininkus, mažažemius valstiečius ir pastatę ant musų sprando kokius norins 4 kl. baigusius ponaičius — ką nores tą su mumis ir darys.

Be to fasistų projektuojamuose žabanguose, pasakyta, kad ir miestų burmistrus rinks ne savivaldybių atstovai, bet skirs iš aukšto pats Vidaus Reikalų ministeris. Vadinas ministeris visuomet skirs ne tokį žmogu kuriam rupetų vietos žmonių reikalai, bet koki norins fašistinį agentą, katras nieko bendro su vietos žmonių reikalais netures, o žinoma eis šnipo pareigas.

Gana tokių pasityčiojimų iš darbo žmonių! Mes turime galų gale suprasti, kad musų pareiga patiems tvarkyti savo reikalus, bet ne buti vergais kokių norins niekšų. Gi siandien, mes matome, kad Smetona-Voldemaras-Plechavičius, *pavertę Lietuvą savo nuosavu ukiu*, mus visus stumdo, kaip kokius bernus. Užtenka bernauti kruviniesiem fašistams! Visi už ginklo ginti savo teisių. Tik tuomet, kaip mes nuversime tuos ponus juodančius mumis—mes galesime laisvai tvarkyti, patys, savo reikalus

K—P.

Kaunas, 20—I.

Kaip atsikratyti nuo šnipų, žvalgybininkų ir provokatorių?

Paskutiniu laiku prisiunčiama labai daug laiškų iš fašistines Lietuvos, kuriuose žmones pro ašaras nusiskundžia, kad visus apniko tokie žiaurus ir įkyrus snipai, kurie seka kiekvieną žingsnį, juokiasi, tyčiojasi iš nekaltų žmonių, ateina vidurnakčiais, žadina iš miego ir daro visokias kratas, tardymus, visaip šukaudami ir koliodami ramius piliečius. Ir tų šnipų tiek daug, kad tiesiog sunku bent kiek laisviau atsidusti. Po tų visų nusiskundimu žmones klausia:—*„Kaip atsikratyti nuo tų pasiutusių angelų sargų?"*

Ką gi galima atsakyti į tą klausimą. Juk šiandien beveik visi piliečiai, kurie trokšta ramaus gyvenimo ir nepučia į fašistinę dudą yra labiausiai šnipų persekiojami. Persekiojami taip, kad net krikščionių „Ryte" p. Turauskis, ašaroja, kad slykščios žiurkes apipuole, iš kurių tiesiog negalima išsisukti. Toks gyvenimas yra visur, kur tik viešpatauja fašistines diktaturos. Nes diktaturoms, kaip tik svarbu, kad žmones butų klusniais valdovų vergais, bet ne laisvais, savystoviais piliečiais ir savo krašto šeimininkais. Kad to pasiekti—tai diktatoriai veik prie kiekvieno jiems nepatinkančio žmogaus, norinčio gyventi savo protu—pristato po šnipą, kuris tą žmogų sektų ir pranešinetų valdžiai ką jis daro. Na, žinoma, šnipas noredamas įgyti didesnę malonę pas valdžios ponus ir užsitarnauti „Vyties Kryžių", bei gauti daugiau pinigų—kiek galedamas storojasi, kad daugiau pranešti valdžiai, kad daugiau išprovokuoti ir sukišti į kalejimą žmonių. Nes jis kur nors kaime jaučiasi didžiausiu valdovu ir ką nori tą daro, gerai žinodamas, kad jo už tai valdžia nebaus,

bet tik pagirs ir apdovanos už pasidarbavimą. Todel aišku, kad norint visiškai nuo tokių snipų atsikratyti— reikalinga nuversti tą valdžia, kuri jų priveise ir kuri juos žmonių skaitikais peni. Tas turi buti akstinu visiems, kad visomis jegomis reikalinga kovoti prieš fasistinę Smetonos—Voldemaro—Plechavičiaus diktaturą. Bet kol diktatura bus nuversta ir visiškai atsikratyta nuo tų pasiutusių angelų sargų, savaime suprantama, kad reikalinga griebtis tokių priemonių, kad bent dabar tiems ponaičiams aplaužyti ragus, kuriais jie pagatavi visus išbadyti.

Tokie parsidavę žmones yra tolygus utelems, blusoms, arba kaip p. Turauskis „Ryte" juos pavadino žiurkems. Draugai gerai žinote iš savo patyrimo, ką su panašiais sutverimais reikalinga daryti. Jeigu, sakysime, kur nors įsiveisus utele ar blusa pradeda esti jusų sveiką kuną neduodama jums ramybes—tai jus ją sugaunate ir be jokios apeliacijos bei teismo užmušate. Aišku, kad tą pati reikalinga daryti ir su šnipais, provokatoriais bei žvalgybininkais, kurie parsidavę už pinigus persekioja žmones. Juos reikalinga taip pat, be jokio teismo pasiųsti pas Abrahomą į dangų ir, tegul jie sau tenai eina šventujų tarpe angelų sargų pareigas. Bet atsiminkite, kad tai darant, reikalinga *daryti taip, kad ir lape neluotų kas padare.* Ir tuomet pamatysit, kad pasiuntus vieną, antrą, trečią pas Abrahomą—kiti netures tokio noro eiti šnipų pareigas. Tai vienintelis budas, kuriuo galima atsikratyti nuo šnipų ir likusiems aplaužyti ragus. Kitokių vaistų nera.

Juoz. P.

2. Laiškai iš Vakarų Lietuvos.

Iš vargo šalies.

a) Rinkimai.

Tautininkai pralaimejo rinkimus į Žemės Ukio Rūmus. Tie rinkimai, einant dabartinio Ministerių Kabineto instrukcija ejo valsčiuose. Rinkimu teise naudojosi visi, kas turi daugiau 2 ha žemes. Tuo budu buvo renkamos Apskričių Žemes Ukio Tarybos, kurios renka atstovus į Žemes Ukio rumus. Nežiurint visų represijų, kaip kalbama Kauno gatvese, tautininkai fašistai tuos rinkimus prakišo. Sakau, kaip kalbama Kauno gatvese, nes niekas nesidomavo tais buožinių Rumų rinkimais ir mažai domisi jų rezultatais. Kitaip sakant, laikraščiai nieko nerase, tik plati gatve atstojo laikraščius. Prieš ir laike rinkimu *jokios agitacijos,* žinoma išskiriant fašistinę, nebuvo. Bet kaimuose, kur dirbo išsijuosę fašis'ų agitatoriai ir piršo fašistinę „Ukininkų vienybę" bei apsiputuodami šmelže ir puole kitas partijas, matomai ejo smarki kova. Gi iš to, kad tautininkų spauda ja nesigyre, galima spręsti, kad jos rezultatai, buvo labai nepageidaujami. Dabar, kaip tenka patirti, tautininkai prakišo ir agitatorių algoms apie 300.000 litų ir nieko nelaimejo. O jeigu butų buvusios laisvos sąlygos ir kiti butų galeję dalyvauti tuose rinkimuose, tautininkų butų ne „ducho" nelikę. Visa tai liudija, kad krastas neina smetonininkų vaga, nors ton vagon ukininkus bei valstiečius stumia ir policininkas ir litas ir Valstybes iždas. Vieną tenka pasakyti, kad opozicinių partijų centrai, kurie tylomis šiuos rinkimus praleido ir į juos nekaip nereagavo, tai pat visai sukiužo. Bet gyva kovos pulsą, krašte galima jausti vis kur kas smarkiau plakant ten, kur jam reikia.

b) Šaulių sąjungoj negerai.

Šaulių sąjungos viršunes visuomet budavo įtartino nusistatymo. Ypač fašizmu kvepejo visoki sąjungos viršininkai, skiriami iš krašto Apsaugos Ministerijos. Dabar sąjungos viršininkai ypač kvepia *Kalmantovičium.* Pati sąjunga ir jos nariai visuomet budavo kiek kitokio nusistatymo ir todel sąjungos valdybon rinkdavo daugiau liberališkesnius ir visuomenio nusistatymo žmones. Pastaruoju laiku, kaip tenka patirti iš sąjungos valdybos išeina prof. P. Leonas ir prof. V. Kreve-Mickevičius. Busimasis šaulių sąjungos suvažiavimas turetų imtis griežtų priemonių prieš sąjungos fašistinimą ir vertimą įrankiu savo politikai. Šauliai, turite suprasti, kad jusų pareiga apvalyti sąjungą nuo įvairių fasistų, kurie žudo jusų brolius, gimines bei visą kraštą ir stoti kartu su kovojancia liaudimi už Lietuvos išliuosavimą iš dabartinių žabangų. Geda butų šauliams, jeigu jie leistų save paversti į aklą įrankį kruvinųjų fašistų rankose — atkreipta prieš gimtąjį kraštą Kiekvieno doro šaulio pareiga aktingai prisideti, prie kovos prieš juodąjį fašizmą. Tai turi itin įsidemeti visi šauliai, kurie mato dabartinio režimo pasekmes.

c) Valdininkus seka.

Visose minsterijose, labai stropiai sekami visi įtartini ir nepatikimi fašistams valdininkai. Tuos sekimus atlieka tų pačių ministerijų parsidavę valdininkeliai, kurie seka ir praneša savo „kilnaus" darbo rezultatus kam reikia. Todel valdininkai bukite atsargus, o kartu temykite, kas jus seka. Ne amžinai mus valdys visokie šliaužiai. Netoli tas laikas, kada ateis jiems galas ir reikalinga žinoti, kas tie „ištikimieji" per ponai, kad su jais but galima laikui atejus tinkamai pasielgti.

d) Kraštas vis tyli.

Krastas tyli. Kad jis tyli matome iš to, kad dirbtinas fašistų tautinis entuziazmas visiškai baigia nykti. Per N. metus Smetoną ir Musteikį sveikimo tik vienas kitas kunigelis ir rabinai. Ką kraštas savo tylejimu mąsto, matyti ir iš to, kad jis nieko nesveikina. Ir kam jam lenktis prieš tuos, kurie jį skriaudž.a, šaudo ir pudo kalejimuose. Jis siandien užimtas viena mintimi ir vienu noru—kaip numesti nuo savo pečių tuos kruvinuosius ponus.

e) Pešasi.

Tenka patirti, kad žinomas kraujageris gen. Žukauskas, sveikinęs XII—17 d., perversmininkus su „tautiška vyriausybe", — šiandien atsidure „nemylistoje" ir žadąs iseiti iš kariuomenes. Leitinantas ir jo vieton spraudžiasi. II Karo Apygardos Virs. Urbonas varomas į Šiaulius į III-čią Karo Apygardą. Jo vieton skiriamas apkabinetas už nekaltų žmonių tremimą i Varnius „Vyties Kryžiais", Kauno Karo Komendantas Skučas. Žodžiu, žmones dabar be karino patyrimo ir sąžo lenda aukštyn, o prityrę karininkai sedi kalejimuose, gujami iš kariuomenes arba emigruoja į šiltąją Braziliją.

f) Piauna kademus.

Tautininkai nugrudę į palepes ir sukišę į kalejimus kairiasias visuomenes grupes, pradejo gnaibyti ir kademus, stengdamiesi likviduoti jų ukiškas organizacijas. Pastoruoju metu atimama pasalpa katalikiškai pieno perdirbimo bendrovių sąjungai. Ukininkų sąjungos Centro valdybą apleido Mikšys ir Karvelis, mat jie neva nenorejo moketi skolų. Jų vieton įbrukta Galvydis—Bikauskas ir jam panašus, kurie tautininkams ragų nepastatys. Reikia tiketis, kad tie ponai tarp savęs besipiaudami del šiltų vietelių, atidarys pagaliau patiems *ukininkams akis* ir parodys, kad laikas *patiems ukininkams imtis savų reikalų tvarkymo, be kademų ir tautininkų* tarpininkavimo.

Visiems valstiečiams mažažemiams iki 15—20 ha, turi buti aišku, *kad jų politinis draugas, tai kaimo ir miesto darbininkai.* Darbininkų partijos ir kovos keliai—mažažemių keliai. Todel tuo metų, kada tarp savęs piaunasi smetonininkai su kademais, mažažemiai ir darbininkai susipraskite ir tvirtinkite savo jegas. Tik kartu jegas suburę ir stoję į atkaklią kovą išsiliosuosime netik iš politines, bet ir iš ekonomines vergijos, kurioj šiandien vargsta tiek darbininkas tiek ir mažažemis.

Meteoras.

Kaunas, 17—I.

Pasikalbėjimas su atbegusiais iš Vakarų Lietuvos.

Sausio pirmom's dienomis į Vilnių atvyko keletas politinių pabegelių. Priežastis del kurios jie buvo priversti apleisti gimtąjį krastą — fašistų persekiojimai ir kankinimai. Sulaukę naujų kovos draugų, susirenkam į „Pirmyn" redakciją ir klausom ausis ištempę, kokias naujienas atneša iš gimtojo krašto. Bet pasirodo, kad tos žinios ir naujienos, kurias atneša žmones patyrę savo kailiu, yra labai liudnos. Jų išklausius, prieš akis stojasi tikrai pakabinta ant kryžiaus Lietuva.

Štai ką kalbą V. Ž. Kaimas apstatytas šnipais. Šnipai seka kiekvieną žingsnį. Žmones ant tiek įbauginti, kad dreba prieš kiekvieną pasirodanti policiantą. Gi tie jausdamiesi visagaliais viešpačiais — žmones visaip išnaudoja, mulkina ir apgaudineja. Del to, joks viešas jaunuomenes veikimas negalimas ir neįmanomas. Vien tik šiauliai drąsiai šūkauja apsikabineja šautuvais ir gązdina naktimis žmones. Sodžiuj tiesiog gyvenimas nepakenčiamas. Nors visi žmones trokšta laisves, bet bijo ką nors pradeti ir su kuo nors apie ją pakalbeti. Nes tiek daug yra privisę šnipų ir provokatorių, kad visai nežinai su kuo turi reikalą. Be to po kaimus vaikšto visokie agitatoriai, skleisdami įvairius gandus ir melus apie emigrantus ir baugindami žmones, kad jie su jais neturetų jokiu rysių. Nes kas pabegs į užsienį—tą vis tiek išduosiančios svetimos valdžios ir tuomet bus sušaudyti. Už skaitymą atsišaukimų ir „Pirmyn" labai daug žmonių areštuojama. Apie areštus žinoma, juo mažiausiai arba visai nerašoma spaudoj. Bet nežiurint tų visų bauginimų žmones labai guodžiai graibsto slaptą literaturą ir pasislepdami skaito. Be to labai draugiškai atsineša prie besislapstančių nuo fašistų nagų žmonių, ir jiems visaip padeda.

Kitas, policiantas, kuriam teko pačioj administracijoj, tarnauti—pasakoj dar baisesnių dalykų.

— Visai nemanykit, kad Lietuvoj taip yra ką spauda raso. Ji meluoja per akis. Visi tie protestai kurie spauzdinami prieš emigrantus — sudaromi prievarstos keliu. Gaudovom iš Kauno įsakymus ir darydavom kaip liepia. Nes už menkiausią nepaklusnumą fašistams—tuoj paliuosoja iš vietos. O fašistams nepatinkamų valdininkų ir policijos liuosavimas eina labai sparčiai. Be to mes ir mieguoti mažai gaudavom. Iš Kauno duotas įsakymas, buti visuomet ginkluotiems ir pasiruošusiems. Nes girdi, gali kilti sukilimas. O šiemet neturejome ir jokių švenčių, vis buvom pasiruošę ir laukem sukilimų. Bet nežiurint į tai, žmones juda. Daugelis policiantų skundžiasi, kad nieko negali padaryti. Vistiek randa primetytų atsišaukimų, laikraščių ir tam panašių dalykų. Kur nujaučia, kad kaime gyvena pažangesnis žmogus — tai tuoj jį apstato šnipais ir seka kiekvieną žingsnį. Žiuri, kada jis eina gultų, kada žiburys užgesią kas pas jį lankosi ir t. t. Prie kariuomenes, tai visai neprileidžia civilių žmonių. Ji taip pat apstatyta visokiais šnipais ir provokatoriais.

Aš jau galų gale nepernešiau to režimo ir nutariau žut but begti Kad sodžiaus žmones ir besislapstantieji (kurių labai daug yra) žinotų, kad čia jus laisvai dirbate, organizuojat es—tai daug kas atbegtų ir prisidetų prie bendro kovos darbo. Bet Lietuvoj tycia skleidžia gandus, kad Lenkų valdžia uždraude emigrantams organizuotis ir, kad juos visus tuoj atiduos Lietuvos valdžiai. Del to visi bijo ir slapstosi. Gi bendrai sakant, kiek man teko važineti po Lietuvos kaimus tarnybos reikalas—tai jaučiamas didžiausis nepasitenkinimas, kuris reikia tiketis netrukus išsilies į aktingą ir viešą kovą prieš fašistus. Tas nepasitenkinimas jaučiamas ir policijoj, kuriai jau iki gyvo kaulo įgrįso toks režimas. Vis, išskiriant parsidavusius fasistams, laukia atmainų ir jeigu kas prasides, tai jie jokiu budu nesipriešins.

Kas daryti girdint tuos balsus iš žmonių, dargi tarnavusių administracijoj? Mes be dvejonių atsikreipiam į Lietuvos darbo liaudį, kad juo greičiau mestų uždetą jai jungą nuo pečių ir susprogdintų tas fašistinio režimo sąlygas, kuriose neįmanomas joks žmoniškas gyvenimas. Tik drąsiai stoti visiems į kovą — ir fašistiniam terorui bus galas.

Pr. Paulauskas.

3. Fašistinėj Lietuvoj.

Del kokių „nusikaltimų" Smetona veja žmones iš Lietuvos.

Mažeikių miesto tarybos fašistai pasiule Tarybos posedžiui priimti rezoliuciją prieš „Lietuvos pardavikus". Aš tą kvailą rezoliuciją siunčiu jųsų laikraštin delto, kad skaitytojai matytų del kokių niekų žmones esti priversti apleisti savo kraštą ir sleptis nuo Smetonos budelių į užsienius. Štai ta fašistine rezolucija:

„Mes, Mažeikių Miesto Tarybos nariai, susirinkę į savo viešą posedį 1927 metų gruodžio men. 12 dieną... protestuojame prieš Lietuvos socialdemokratų Plečkaičio, Paplausko ir Kedžio judošiškus darbus prieš Lietuvos nepriklausomybę varomus, susidejus su mus amžinais priešais lenkais.

Sveikiname dabartinę Lietuvos Vyriausybę ir linkime jai laimingai vesti Lietuva 1926 met. gruodžio men. 17 dien. užsibrežtais takais".

Socialdemokratų frakcija atsisake balsuoti už fašistų rezoliuciją. Todel soc. dem. frakcijos pirmininkas drg. Dvariškis gavo sprukt į užsienius, kad nepakliut į Varnius. Štai kokiu budu kruvinoji budelių valdžia gauna is žmonių palankias rezolucijas. Ar daug rasis Lietuvoje tokių kaip Dvariškis, kurie kovoje prieš smurtininkus drįstų paaukuoti savo asmeniniais interesais? Smetona ir Voldemaras karininkų pagalba liaudį „nugalejo". Liaudis jų bijo. Visai tautai uždeta baudžiavos jungas. Bet darbo žmones dar atmena geresnius laikus. Jie tų laikų pasiilgę, jie laukia greitesnio atejimo kersto valandos.

Mažeikių socialdemokratas.

Po priedanga patriotizmo.

(Medžiaga istorijai).

(Tęsinys žiur. „Pirmyn" № 7).

4. Kaip nužude pirmuosius Taurages sukilelius.

Iš oficialių fašistines spaudos pranešimų visuomene žino, kad musų draugas Mikulskis, baudžiamojo burio buvo nužudytas Monkiškių kaime, ukininko Ruzgo naumos. Sako, kad ukininkas Ruzgas už Mikulskio paslepimą nubaustas sunkiųjų darbų kalejimu iki gyvos galvos. Tikrai šito nežinome. Kaip buvo nužudytas Mikulskis, mes taip pat dar nežinome, bet mums nekyla jokių abejonių, kad sueme ir ten pat be jokio „teismo" užmuše.

Apie Mikulskio lavono likimą mes gavome stai kokių žinių. Burys, nužudęs Mikulskį, jo lavoną uždejo ant automobilio motoro, pririšo ir taip veže 4 mylias su viršum iš Kaltinenų į Tauragę, kad svietui savo darbu pasigirti ir įgązdinti. Sako, kad per Taurages gatves vežant Mikulsko lavonas buvo nukaręs į vieną šoną ir jo kojos vilkosi žeme.

Tuo laiku karo lauko teismas „teise" pirmuosius šešius sukilelius ir pasmerke juos sušaudyti. Kaip jie buvo šaudomi mums nupasakojo vienas gerai žinomas asmuo, kuris pats viską savo akimis mate. Štai jo pasakojimas: —

Antradienio rytą, 4 valandą, prie namo kur buvo teisiami, privažiavo autobusas. Į jį susodino visus šešius pasmerktuosius, o likusias tuščias vietas užeme nugirdyti kareiviai. Ant pasmerktųjų kelių uždejo Mikulskio lavoną. Pirma autobuso su brikeliu į šaudymo vietą nuvažiavo Taurages klebonas Dikavičius ir pastorius Vymeris. Paskui autobusą važiavo automobily karininkas su kitais kareiviais.

Pasmerktieji buvo įteikę Smetonai prasymą, prašydami palikti jiems gyvybę. Bet karininkas prašymui eigos nedave, jis is Smetonos turejo aiškų įsakymą žudyti, nes jokio pasigailejimo niekam nebus. Todel tuoj po „teismo", neišlaukę ne nustatyto laiko prašymui įteikti, juos veže šaudymo vieton.

Šaudymo vietą parinko už miesto pakalnej ant Visbuto lauko. Apie du šimtu metru nuo Juros upes buvo iškasta duobe.

Kuomet autobusas atvažiavo ties duobe, kunigas juos išspaviedojo ir pasventino jiems iškastą duobę. Nykus vaizdas: lavonai, bet dar gyvi dalyvavo paskutinese jų laidojimo bažnytinese apeigose. Kaip senoves laikuose, kuomet gyvus žmones dėdavo ant aukuro ir degindavo dievams, giedant stabmeldžių kunigams, taip ir dabar abiejų krikščioniškų tikybų kunigai rado galimu žiurėti be protesto, be pasipiktinimo į tai, kaip bus žudomi žmones net ne Dievui, bet paprastam latrui ir jo megerai. Skirtumas tarp senoves buvo gal tiktai tas, kad tuomet aukavo dievams ir aukavo priešus kare paimtus. Dabar aukas dejo ne Dievui ir ne svetimas, bet tos pat tautos žmones, kurie dar prieš keletą dienų su savo šeima sunkiu darbu pelnesi sau duonos kasnį. Dabar jų bendrą duobę kunigui šventinant, jų žmonos, jų gimines ir artymi, atokiai ant kalno stovejo ir aimanuodami laukie savo mylimųjų mirties.

Kunigai savo darbą atliko. Duobę pašventinę jie pasitrauke kiek į šalį. Tuomet karininkas, pasityčiodamas iš pasmerktųjų, liepe jiems begti. „Bekite, jeigu išbegsite, tai bus jūs laime", pasake karininkas pasmerktiesiems.

Trys pasmerktieji atsisake begti: „Kam čia mus monij, kur mes iš jus išbegsime, geriau šaudykit ant vietos"—atsake nelaimingieji.

Kiti gi trys leidosi begti. Vienas bego link Galmenų kaimo, antrasis taip pat link to kaimo, bet Juros upes krantu, o trečiasis Gudjonis—leidosi stačiai upes Juros link.

Karininkas įsake pašauti tris pasilikusius stoveti ir vytis begančiuosius. Kareiviai paleido šuvius į kojas. Visi trys pašautomis kojomis sugriuvo ant žemes. Karininkas, palikęs ant žemes besiraitančius nuo baisių skausmų žmones, pasileido su kareiviais vytis begančiuosius. Vydamiesi šaude į juos.

Abu begančius Galmenų kaimo link tuojaus sunkiai sužeide ir juodu abu pakrito ant žemes. Trečiasis gi—Gudjonis—gal taip pat sužeistas, bet nesunkiai, pribego prie Juros, šoko į vandenį ir plauke į kitą pusę.

Karininkas pasiunte šešius kareivius automobiliu per tiltą į kitą upes pusę, savo aukai už akių. Palikę auto ant tilto, kareiviai Tarailių kaimo lanka, pribego prie upes. Kaip tik tuo metu, perplaukęs upę, kruvinas nuo žaizdų, lipo nelaimingasis ant kranto. Vienas kareivis priklaupe ir iš visai arti paleido jam šuvį į galvą. Šuvis suskalde galvą, ir jis krito atgal į upę. Vanduo neše lavoną žemyn. Upes įlankoje kareiviai ištrauke jį ant kranto ir keturiese nese prie automobilio. Prie automobilio lavoną pririsę nuvilko jį žeme į duobę.

Ši baisi žmonių medžiokle tęsesi apie valandą laiko. Šuviai nuo Juros aidejo. Miestas sukilo. Ties miestu ant kalno, nuo kur si nuožmi žmonių medžiokle buvo matyti kaip ant delno, rinkosi minios žmonių. Verksmai ir klykimas moterų, šiurpus aimanavimas žmonų ir giminiečių žudomųjų ir nužudytųjų sudare tokį neapsakomai baisaus skausmo upą, kad tvirčiausias žmogus veltui megino besiveržiančias ašaras nugaleti. Minia, nors policijos laikoma, leidosi nuo kalno artyn į žudymo vietą. Girdejosi šauksmai: „Žudykite mus, bet palikite juos gyvus! Nustokite budeliai!".

Karininkai pabugo. Iš kunigo vežimo iškinkę arklį, kareiviai suvilko į duobę tuos ką buvo iš pradžių toliau nubegę. Tiems trims, ką reke pašautomis kojomis ties duobe, šautuvų buožemis suskaldė galvas ir suverte į duobę. Į tą pačią duobę įmetė ir Mikulskio lavoną.

Duobę užkasė, užlygino ir rugienias apibarste, kad nebutu galima jų kapo rasti. Kunigai nuejo namo. Policija ir kareiviai žmonių minią išvaike.

Ant tos vietos, kur buvo pašauti pirmieji trys, smelis buvo išvoliotas, vietomis subegęs sukrekejusiu krauju. Kai kur gulejo gabaleliai smegenų.

Sekantį rytą policija rado ant tos vietos kur buvo užkasti lavonai, sudaryta kapelį ir apkaišyt gelemis. Policija geles išrove, kapą išdraskė, žemes vel sulygino. Per keilas dienas tą vietą paskui saugojo, kad neprieitų žmones.

Papildomai apie šias žudynes, kiti asmens papasakojo sekantį:

Tarailių kaimas, ant kurio lankos nužude nelai-

mingąjį, per dvi dienas nekure ugnies, ir nevalge gededami.

Žemes savininkas, kur buvo iškasta duobe ir įvyko žudynes reikalavo is komendanto, kad jis atsikako leisti vykdyti ant jos tas baisenybes sakydamas: „Kuo nusikalto mano žeme, bene aš už ją mokesnių nemoku, aš nenoriu, kad laistytumet ją musų brolių krauju".

Taurages mieste ir aplinkiniuose sodžiuose kilo prieš budelius didele neapykanta. Kalba, kad Taurages gyventojai griežtai užprotestavo prieš žudynes ir todel veliau žudė suimtuosius paslapčiomis veždami juos kartais net už Raseinių ant Dubysos krantų.

Kuomet pagramančio klebonas Latvys, sekantį po žudynių sekmadienį bažnyčioje per pamokslą perskaite pavardes sušaudytų ir su pasitenkinimu pridure pavardes tų, kurie jau pasmerkti taip pat mirti ir, kad rytoj juos šaudys, tai visoj bažnyčioj kilo verksmas. Įniršęs klebonas sušuko: „Ot, jus bedieviai, Pagramantiškiai! Jus gailities tų socialistų?! Tegul juos šaudo tuos bedievius!"

Taurages klebonas Dikavičius ir pastorius Vymeris, kuriuodu visą laiką kole ejo žudynes stovejo netoli duobes ir viską mate, pirsto nepajudino, kad sustabdyti baisią žudynę, nors visur kartoja žmonems Dievo prisakymą: „Nežudyk!"

Po sušaudymui šių šešerių praejo tulas laikas. Paaiškejo,—kad Gudjonis sukilime nedalyvavo. Jis sukilimo dieną Taurageje visai nebuvo.

Red. prierašas: Nors mes „Pirmyn" jau esame daug žinių ideję, apie tai kaip buvo nužudyti Taurages revoliucionieriai, bet tas žinias kurias sutelke Vilniuj esantieji Tauragiečiai taip pat talpiname. Nes juos, duoda naujų papildymų prie to, kas buvo ankščiau atspauzdinta. Jeigu, kas turi ir daugiau žinių apie Taurages sukilimo smulkmenas, mes prašome jas kuogreičiausiai suteikti Redakcijai, kad butų galima neatideliojant paskelbti spaudoje.

4. Laisvoji Gyvenimo Mokykla.

„Dievui Tevynei ir Žvalgybai".

Laikrašty „Pirmyn", tilpo daug straipsnelių, apie besimokinančio lietuviškojo Vilniaus jaunimo padetį. Tie straipsneliai daugeliui iš mus tarpo atidare akis ir parode visai kitokioj šviesoj gyvenimą, negu mes į jį lig tol buvom įpratę žiureti. Juose pareikštos drąsios mintys uždege musų jaunas širdis, sužadino jausmus ir paragino drąsiai bei savarankiai siekti kilnių idealų. Moksleivijos tarpe prasidejo kur kas gyvesnis judejimas negu lig šiol buvo. Atsirado daug įvairių kalbų, karštų ginčų, kurie pagimde kritišką galvojimą, iškelusi dar daugiau klausimų, į kuriuos visi ieškome atsakymų. Kitaip sakant, musų tarpe pradejo plakti visai naujas dvasinio gyvenimo pulsas. Ir nežiurint į tai, kad mes esame labai suvaržyti ir vergiškai priklausomi medžiaginiu atžvilgiu, nuo reakcingų, papratusių mus patamsese laikyti musų globejų, bet tas gyvasis pulsas vis smarkiau ir smarkiau pradeda plakti. Jeigu pirmiau pas mus bendrabučiuose tesigirdedavo vien tik nubuodus poteriai — tai dabar moksleiviai vis garsiau pradeda dainuoti:

„Kas vergo retežių nedrįsta numest —
„Tas laisvas niekuomet nebus!"

O, mes, jauni juo labiau norime buti laisvais žmonemis savo siekimuose ir darbuose. Musų krutines dega neapsakomu noru suprasti pasaulį, pažinti žmones ir išsklaidyti tas visas abejones, kurios reiškiasi jauno gyvenimo kelio pradžioje. Išsklaidyti jas savarankiai, savo jėgomis ir patyrimu. Bet reikia pasakyti, kad su tuo atgimimu musų tarpe, kartu atsirado ir piktžolių, kurių tartum ankščiau nepastebedavom. Jeigu mums pirmiau nebuvo aišku, kas tai per paukštis fašistas — tai dabar jau mes kitiems galetumem pas škinti ir gyvais pavyzdžiais parodyti! Nes tokie pavyzdžiai, kaip tik musų tarpe sukinėjasi. Mums tiesiog gaila tų mokslo draugų, kurie greičiausiai prieš savo norą užsipelne tokį pavadinimą. Na, bet nieko nepadarysi. Gyvenime yra labai daug kelių kelelių ir kiekvienas sulig savo skoniu gali eiti tuo, katras jam patinka. Šiandien tik galima pažymeti, kaip subankrutavo tų draugų kilnus šventi obalsiai, kuriuos jie sumaišė su žemiškais, labai nešvariais darbais. Puikiai atsimenu, kad kol Vilniuj nebuvo politinių emigrantų iš Vakarų Lietuvos —tol daugelis iš dabartinių mano mokslo draugų visų karščiausiai skleide ir reklamavo savo obalsio „Dievui ir Tevynei" kilnumą. Pasakojo, kaip reikalinga myleti savo artimas, kaip stengtis daryti visiems žmonems gerą, sekti Kristaus pedomis, atleisti priešininkams visokius jų pasityčiojimus, nes jie nesižino ką daro, jie esą Dievo nuskriausti ir todel jiems reikalinga padeti. O mes girdi, kurie esame šv. Dvasios apšviesti, turime kęsti visokius pasityčiojimus, kaip kad šv. Evangelija sako: **„Jeigu kas tau suduos per vieną ausį— tai atsuk ir kitą".** Nes už tuos visus šventus darbus mes regesime amžinąją daugaus karalystę.

Bet štai atsiradus politiniams emigrantams, aš pastebejau, kad tie kilnus žodžiai, visai pradejo skirtis nuo tų mano draugų darbų, iš kurių lupų juos girdedavau. Šventųjų idealų kilnumas pamažu pradejo blankti. O vietoj kilnių idejų platinimo—prasidejo šlykštus žemiški darbai. Kodel taip staiga ta atmaina įvyko, man ir šiandiena nelabai aišku. Regis, kad bažnyčia savo mokslo nepakeite. O gal aš esu ant tiek atsilikęs nuo gyvenimo, kad ne nepastebejau, kaip musų dvasiškieji vadai ir ganytojai kun. Kraujalis, kun. Čibiras ir kiti, savo kabinetuose neklaidingas bažnyčios tiesas, kaip mus mokina, papilde klaidingomis herezijomis. Ar bent atvirkščiai. Gal ir jie patys lig šiol klydo ir mus klaidino, o dabar šv. Dvasiai atejus, klaidingas bažnyčios mokslo herezijas, papilde neklaidingomis žemiškomis tiesomis. Kaip tas atsitiko, mano moksleivio protas nesiima spręsti. Aš tik pastebejau, kad daugelis moksleivių, savo neklaidingų globejų,—padaryti šnipais ir žvalgybininkais. Padaryti tuo tikslu, kad sektų kas iš mokinių ar mokytojų susineša su politiniais emigrantais, kas rašineja į „Pirmyn", kas pas juos užeina, kas skaito „Pirmyn", ką veikia emigrantai ir t. t. Lig šiol, jeigu mane atmintis neapgauna — panašus dalykai regis neįeidavo į besimokinančio jaunimo programą. O gal dabar, tai, turi pakeisti uždarytosios seminarijos vietą? Labai butų liudna jeigu taip. Bet to irgi tikrai nežinau ir netvirtinu. Aš tik žinau, kad visi mineti darbai, kas liečia politinius emigrantus, priskaityti musų aukletojų prie didžiausių nuodemių, už kurias dargi išrišimo žadama neduoti. Tokiu budu su emigrantų atsiradimu, musų dvasiški vadovai išrado ir naujas nuodėmes, kurios apsunkina įejimą į dangų.

Iš to reikia spręsti, kad bažnyčios mokslas bei, nustatyti įstatymai, kai kuo papildyti. Čia tai jau ir aš turiu padaryti užmetimą visokiems bedieviams, kurie tvirtina buk bažnyčia atsilikusi stovi vietoj ir jokios pažangos nedaro. O gi naujų nuodemių išradimas, kuri padare musų dvasiški vadovai, argi tai nera pažanga?

Man logiškai galvojant, (galvoti logiškai jau pramokau, nes dabar kaip tik mokinames logika) atrodo, kad tas išradimas ir pažanga turetų eiti iki galui. Jei gu jau jaunus moksleivius neklaidingieji globejai įkinke į žvalgybos vežimelį — tai turetų ir kilnų obalsį „Dievui ir Tevynei" papildyti naujų įrašų. Butent, vietoj „Dievui ir Tevynei" turetų buti parašyta **„Dievui, Tevynei ir Žvalgybai"**. Nes kitaip kaip gi galima suderinti pirmykštį obalsį su naujai atsiradusiomis žvalgybininko pareigomis? Aš kitaip negaliu išspręsti to painaus klausimo. Jeigu jau pastumeta, kai kurie iš skautininkų į tą darbą — tai butinai reikalinga pakeisti ir jų obalsis. Nes obalsis, kaip tik turi išreikšti trumpais žodžiai dirbamo darbo turinį. Ir kaip vietoj „Dievui ir Tevynei" bus parašyta „Dievui Tevynei ir Žvalgybai", tuomet bus gražu, teisinga, na... ir... turbut sulyg prof. Kraujalio pastangomis, nauju bažnyčios tiesų papildymu, moderniškai-krikščioniška

Giminazininkas.

Vilnius, 21—1.

Laikas parodys.

Paskutiniuose Nr. Nr. laikraščių „Pirmyn" ir „Vilniaus Varpas", teko perskaityti įvairių žmonių nuomones del švietimo draugijos „Kulturą" įsisteigimo Vilniaus kraste. Laikrašty „Pirmyn", Moksleivis trumpai sveikina tą naują pragiedrulį ir džiaugiasi minetos draugijos atsaradimu lietuvių tarpe. Gi „Vil. Varpe" A. Radeika lieja graudžias katalikiškas ašaras ir sielvartauja, kad girdi netikeliai, bedieviai viešai sukilo ir dabar griaus šventą „tautinę vienybę", griaus tikejimą, steigs bedieviškas mokyklas ir blogiausia, tai, kad paverž jaunimą, sudarkys jį, pagadins. Žodžiu, A. Radeikos manymu, šventajam Vilniaus krašte desis tokie baisus dalykai, kuriuos sv. Raštas tik prieš sudną dieną pranašaująs. Kadangi jaunimui priklausau ir aš, ir kadangi, kaip matosi, gali tekti buti varžytinių objektu tarp „Ryto" (p. A. Radeika regis „Ryto" vardu kalbejo) ir „Kulturos" draugijų — tai norečiau taip pat del šitų dalykų pareikšti savo nuomonę.

Tiesiog darosi keista ir nesuprantama, kad „Ryto" atstovas p. A. Radeika, pradejo reikšti susirupinimą del musų katalikiško neištikimumo. Juk rodos mes Vilniaus lietuviai moksleiviai, atsižvelgiant į musų 7 metų auklejimą, galetumem buti net stipriausia katalikybes, ar teisingiau pasakius klerikalizma uola. Visi esame apgyvendinti beveik prie švenčiausių Vilniuj vietų. Kiekvieną kartą bendrubučių vedejoms liepiant ir kunigams raginant einame bažnyčion, išpažintin ir atlikinejame visas mums uždetas pareigas. Regis, kad uoliau katalikiško vežimelio niekas už mus r vežti negali. Bet deja... Matomai, kad ir pats p. R. gerai nujaučia, jog tas katalikiškai — lenkiškas raugas, kuriame mes per 7 metų buvome ir dabar esame rauginami— lietuviškam jaunimui įgriso iki gyvo kaulo. I ką mes per tą idilišką „tautines vienybes" laikotarpį pavirtome ir į ką galime pavirsti – buvo nekartą rašyta „Pirmyn" skiltyse. Šviesus „Rytas" apgaubęs mus savo šventąja skraiste visą laiką migde, liuliavo pasakodamas gražias pasakas apie Dievo karalystę. Ne vienas šviesesnis ir laisvesnis spindulelis neužklydo per tą laiką į musų tarpą. O to kaltininkus visi kasdien matome.

Bet atsižiurint į tą nerangų musų kulturinį ir ir idejinį darbą, man taipos norisi pasiklausti dabartinių „Kulturos" atstovų, tų tariamųjų p. R. netikelių; kur jie buvo ir ką dare per tą visą laiką? Jei jie gales, kaip rašo p. R. paveržti jaunimą ir vesti jį nerytišku keliu – tai kodel jie nedare to lig šiol? Kodel jie matydami, tą apverktiną besimokinančio jaunimo padetį, nepasistenge nurodyti kelių ir padeti iseiti iš to dvasinio kalejimo, kuriame mes buvome ir esame troškinami, škrlaudžiami ir turejom buti nekaltomis aukomis savo nevykusių aukletojų? Todel reikia skaityti juos už tai prieš mus atsakomingais ir lai buna toliau jų „rupestinga" sąž ne „rami".

Kas liečia paveržimą besimokinančio jaunimo vienon ar kiton pusen — tai gali buti ramus p. Ra eika. Tik įdomu iš kur ta mintis atejo garbingam „Ryto atstovui galvon. Ar tik p. R. nepraktikuoja visokias priemones šiam „kilniam" tikslui pasiekti!? Bet veltui! Šių mokslo metų pradžioje, kada turbut apie „Kultura" musų taip vadinami pažangiejai aukletojai gal tik sapnavo,—pats jaunimas savystoviai pradejo draskyti nuo savo akių jį gaubusią pilną įvairių nieksybių tamsybes skraistę ir parode savo globejams, kad jis nori buti savarankus, kad jis nori laisvai, nevaržomai šviestis, lavintis, siekti laisvų, pro jokius partinius koštuvius nekošiamų kulturinių idealų ir rimtai ruoštis gyvenimui! Šį reiškini patvirtina ir „Ažalos" „tragedija", del kurios taip skundžiasi ir dejuoja vaikščiodami pakampese musų šventiejai ponai globejai.

Todel gali buti ramus p. Radeika ir negadinti be reikalo nervų. Sveikas, besimokinantis Vilniaus lietuviškas jaunimas, kurį nepajegė užnuodyti jokie partiniai nuodai — eis savystoviai pirmyn, siekdamas tokio visapusiško išsilavinimo ir pasiruoš mo, kokio reikalauja šių dienų kulturingas gyvenimas. O patarejus ir globejus mokės sau pats pasirinkti. „Ryto" globejus jau pažįstame gerai. Gi „Kulturos" pažinome kol kas tik iš asmenų. Laukiame dar iš jos darbo, rimto kulturinio darbo.—O gal kartais ir su ja bus nepakeliui.

Šiandien tik tiek galima pasakyti, kad musų akys jau šiek tiek prašvito ir mes sugebesim atskirti tiesą nuo melo!

Jauna Vilniete.

Vilnius, 28—I—17 d.

5. Vilniaus krašte.

Vilniaus krašto atonomijos klausimu.

Paskutiniu laiku kai kuriuose politiniuose Lenkijos sluoksniuose, labai daug kalbama ir rašoma apie Vilniaus krašto autonomiją. Vilniaus krašto autonomijos klausimas ypač pasidare aktualiu, sąryšy su besiartinančiais rinkimais. Kai kurios kairiosios Lenkijos partijos visai nejuokomis eina ir į rinkimų kovą su to krašto autonomijos obalsiu. Iš to reikia daryti išvadas: kad tas klausimas yra pribrendęs Lenkijos visuomene ir galimas daiktas, kad jis susilauks teigiamų rezultatų. Tuo labiau, kad autonomijos nori ir to krašto gyventojai. Jeigu lietuviai šiuo klausimu nei už, nei prieš nera pasisakę, tai vis delto užtinki daugelį, kurie taip

pat tam dalykui pritaria. O kas liečia gudus, žydus ir net didelę dalį to krašto lenkų—tai jie visi tą reikalavimą palaikys, nes visų supratimu, Vilniaus krašto autonomija butų didelių žingsniu pirmyn, prie painaus Vilniaus konflikto išsprendimo.

Itin reikia pabrežti, šiuo klausimu, Lenkų Socialistų partijos (P. P. S.) nusistatymą. Lenkų socialistai išeidami iš Socialistiškojo Darbininkų Internacionalo nusistatymo, kuris buvo pareikštas gruodžio 18 ir 19 d. Berlyno konferencijoj Vilniaus konflikto atžvilgiu, visai pamatuotai reikalauja Vilniaus krašto autonomijos. Berlyno konferencijoj, kaip žinome, Vilniaus konflikto išsprendimui, **buvo iškelta pačių gyventojų apsisprendimo teise**. Ta apsisprendimo teise, savaimi suprantama galima ivykdyti tuomet, kuomet patys to krašto gyventoj sukoncentruos visas savo jegas to krašto likimui išspręsti. O tai bus galima tada, kada Vilniaus kraštas tures daugiau savarankumo ir gales pareikšti savo individualumą, ir savarankią politišką nuovoką, kuo itin yra užinteresuoti to krašto gyventojai. O, kad tas viskas galetų įvykti, tai pirmas svarbiausias zingsnis prie to, kaip tik ir yra Vilniaus krašto autonomija. Jai esant, galetų kur kas savarankiau bręsti politine gyventojų nuovoka, ir žengti pats Vilniaus krašto ekonominis bei kulturinis gyvenimas pirmyn.

Mes linkę manyti, kad tik išeidami iš tų principinių sumetimų ir Lenkų socialistai reikalauja Vilniaus krašto autonomijos. Jų nusistatymą šiuo klausimu, skaitome atsišaukime, išleistame į Vilniaus krašto gyventojus:

„Norime taip pat, kad ir Vilniaus kraštas pats valdytusi per Savo Seimą, bet ne per atsiunčiamą iš aukšto, su šiuo krašto reikalais nieko bendro neturinčią biurokratiją. Pati vietine liaudis, kuri gerai žino ir supranta savo reikalus, nori ir privalo buti šeimininke savo krašte. **Todel mes reikalaujame Vilniaus krašto autonomijos,** nes tik pati lenkų, lietuvių, baltgudžių žydų liaudis, kovojanti išvien už savo teises ir laisvę, Vilniaus krašte, panaikins visokią tautinę kovą ir turedama galemybes gimtąja kalba laisvai siekti kulturinių brangenybių, gales gyventi broliškoj vienybej, gales niekieno nevaržoma ir nepersekiojama dirbti kulturinį darbą, tobulinti savo mokyklas, kurios šiandien del įvairių šovinistinių buržuazijos kaprizų yra uždarinejamos ir šimtams niekuo nekaltų mokinių atimama galemybe mokintis.

Todel —

Lai gyvuoja Vilniaus krašto autonomija!“

(Žiur. Len. Soc. Part. Atsišauk. sausio m. 1928 m.).

Iš tos ištraukos, mes aiškiai matome, kad Vilniaus krašto autonomijos klausimas keliamas išeinant grynai iš to krašto politinių, ekonominių ir kulturinių reikalavimų.

Vilniaus krasto autonomijos, veik del tų pacių motyvų reikalauja ir Lenkų Liaudies partija **„Wyzwolenie“**, kuri tarp ko kito taip pat reikalauja ir mokyklų laisves ir atsiųstų iš kitur valdininkų pašalinimo. Jeigu, jau tos partijos del visai pamatuotų motyvų kelia Vilniaus krašto autonomijos idėją, tai iš visko matosi, kad ta idėja yra pribrendusi to krašto liaudyje. Bręstanti Vilniaus krašto liaudies politine nuovoka, verčia ja ieškoti ir tų kelių, kuriais einant jai butu garantuotos pilnos kulturinio darbo sąlygos. Šitas reiškinys, jeigu jis bus įgyvendintas, butų didelis žingsnis pirmyn prie demokratijos augimo, o kartu ir prie Vilniaus konflikto išsprendimo. Visi kas nori rasti iš tos šovinistines neapykantos išeitį, ir kas gerbia tautų apsisprendimo teises — tas turi netik remti, bet ir kovoti už tuos siekimus, kurie prie to veda.

S.-D.

Vilnius, 1928—I—20 d.

Likvidacijos ir provokacijos keliais.

Pasibaigus paskutinei Ženevos posedžių sesijai, kur buvo nagrinejamas Lietuvos Lenkijos ginčas, mes tuomet pasitenkinom keliais žodžiais paminedami, kad del buržuazinių Lietuvos partijų trumparegiškos bei spekuliantiškos politikos, rezultate, labai skaudžiai nukentejo Vilniaus krašto lietuvių reikalai, šokusių, sulyg Kauniškes muzikos per septynius metus, boikoto kadrilį. Pastarųjų dienų įvykiai Vilniaus krasto lietuvių tarpe, verčia mus tuo klausimu bent kiek plačiau išsitarti.

Ir taip, kas tai per paukštis vadinmoji Vilniaus krašto lietuvių boikoto politika bei taktika? Gyvenime, paprastai tera žinomos dvi boikoto politikos rušys. *Aktingas boikotas ir pasingas boikotas*. Aktingas boikotas, musų supratimu, yra tam tikros partijos arba visuomenes dalies taktika, kurios leikosi partija ar visuomenes dalis *principiniai* nesutikdama su valdancių žmonių politika; aktingai jai priešnasi ir įvairiais budais trukdo tos politikos realizavimą. Pavyzdžiui, jeigu Lietuvoj dabar butų paskirtas referendumas,—tai visos tos partijos kurios nusistatę aktingai jį boikotuoti; daužytų urnus, neleistų kalbeti fašistų agitatoriams ir detų visas kitas pastangas, kad jokiu budu neleis į įvykti referendumui, visai neatsižiurint į tai, pavyktų tas ar nepavyktų, bet vistiek tos partijos stengtusi pareikšti savo principinį nusistatymą. Tokios linijos laikymasis ir yra aktingo boikoto politika bei taktika.

Gi pasingo boikoto politika bei taktika, yra visai priešinga. Ji tolygi „cnatlyvai“ miešcioniškai mergaitei, kuri „gindama“ savo „cnatas“ neva skerečiojasi prieš jų praradimą, bet turedama iš to šiek tiek laikino smagumo bei pelno, ji visiškai užmiršdama ateitį pamažu pasiduoda, nusileidžia ir jau pradejusi eiti slidžiu keliu eina tol, kol visos vargšes sveikos jegos išnyksta ir, ji atsiduria labai tragingoj padety, iš kurios išeiti, pas ją galų gale nesiranda jegų ir valios. Toks liudnas likimas yra ir visų tų, kurie veda taip vadinama pasingo boikoto politiką visuomeniame gyvenime. Jie ilgainiui išnyksta iš visuomeninio gyvenimo arenos, nustoja bi kokios svaresnes įtakos ir susilaukia labai tragingo galo. Todel visai nenuostabu, kad kulturingo pasaulio visuomeniniame gyvenime visi, kurie bent kiek rupinasi ateitimi — nuo panasios trumparegiškos ir miešcioniškos pasingo boikoto politikos senai atsižegnojo. Nes jeigu nera jegų ir galemybių savo principinio nusistatymo pareiškimui pavartoti aktingą boikotą— tuomet kiekvienam, kas turi kaktoj šiek tiek žvelgiančias į ateitį akis, aišku, kad jeigu jau nenorima žengti likvidacijos keliais, tai reikalinga ieškoti tokių kelių, kuriais einant but galima bent minimalius reikalavimus patenkinti ir ką norins realaus ir pazityvaus pasiekti. Bet labai liudna, kad to lig šiol ar nesuprato, ar tycia nenori suprasti kai kurie Vilniaus krašto lietuvių politikai, kurie matomai yra pasiryžę išgerti iki dugno tos miešcioniškos mergaites karčią likimo taurę ir visiems to krašto lietuviams užkirsti kelią į ateitį, pamažu likviduojant ir slopinant bi kokią jų moralinę bei kulturinę įtaką.

Pradeję eiti tuo pragaištingu keliu nuo 1922 metų, jie užsideję ant galvos erškietišką kankinių vainiką

ir visiškai pamiršę pačius butiniausius Rytų Lietuvos liaudies reikalus, žingsniuoja tuo keliu toliau. O kodel tiems ponams nežingsniuoti, jeigu kai kam be „garbę" teikiančio kankinio vainiko, tas „darbas" duoda ir riebios medžiagines naudos? Kodel ne „boikotuoti", jeigu kai kieno kambarys iškurlantas dešimtimis sieksnių grynai tautiškų, už lietuviškos liaudies skatiką pirktų komiteto malkų, ir šiandien šildo, gimdydamas boikotininko „patrioto" galvoj tokias kilnias tautiškas svajones, kurios, kaip eina gandai, net lenkišką defenzyvą pasiekia? O ant kiek tas lietuviškiems reikalams naudinga— tai tiems ponams nesvarbu. Bet ką visa tai turi reikšti giliau į dalykų esmę pažvelgus? Juk faktinai tokia politika yra ne kas kitas, kaip pats paprasčiausias ir šlykščiausias, ir taip menko, lietuvių kulturinio sąjudžio likvidavimas Vilniaus krašte. Ir tai dar ne is kieno kito puses, bet pačių „tautos vadų" deka. Tai ne prasimanymas ponai „patriotai", bet labai nemaloni išvada, kuria šio straipsnio autoriui tenka padaryti iš bendrų pastebejimų. Jeigu, bus reikalinga — ateity viską paremsime konkreciais argumentais. Todel prašytumem nepasiskubinti ir vel mus „tevynes išdavikais" apsaukti, kuomet tas vardas patiems atatinka. Bet tiek to.

Dabar mums tenka konstatuoti faktą, kad tokios taktikos pragaištingumą, pastaraisiais metais pradejo suprasti ir visi tie lietuvia, kurie aukščiau savo asmeniškų reikalų, state visuomeninius Vilniaus krašto lietuvių reikalus. Pasidare aišku, kad jeigu nenorima likviduoti lietuvių sąjudžio ir kulturinio vystymosi — tai butinai reikalinga pakeisti politines gaires ir, kaip visiems kitiems, aktingai dalyvauti viešajame visuomenes gyvenime, visiškai neišsižadant savo principinio nusistatymo Vilniaus auž vilgiu. Nes tas duoda kur kas daugiau galemybių pareikšti inicatyvą, ginti savo tautiečių reikalus ir palaikyti su užglušinto kaimo žmonemis tampresnius ryšius. Tų butinų Vilniaus krašto lietuvių reikalų spiriami, lietuviai dalyvavo ir savivaldybių rinkimuose ir buvo nutarę dalyvauti besiartinančiuose Lenkijos seimo rinkimuose, kuriems jau nuo senai buvo pradeta ruoštis ir padaryti net realus žingsniai. Mes matome, kad tas komiteto nusistatymas rado net karščiausio pritarimo lietuvių suvažiavime, kuriame dalyvavo 80 provincijos atstovų.

Bet štai didžiausiam visų nusistebejimui, tas pats „Vilniaus Aidas", kuris buvo pradejęs smarkiai ruošti rinkimams dirvą, š. m. 8 Nr. rašo, kad „Lietuviai savo kandidatų nestato" ir, kad Laik. Liet. Komitetas, kurs dar 10-I, visais balsais, vienam susilaikius buvo nutaręs dalyvauti rinkimuose,—16-I, pakeitus, kai kuriems nariams savo lankstų nusistatymą, nutare grįžti prie taip megiamas boikoto politikos. Ar ne juokinga? Tik gaila, kad del to visko reikia greičiau rausti iš gedos patiems lietuviams, negu juoktis. Kodel įvyko toks umas pasikeitimas, to nepraneša ne vienas Vilniaus lietuvių laikraštis, slepdami pačią svarbiausią pasikeitimo priežastį. O jos iškelimas aiškten yra daugiau negu svarbus. Visi žinojome iš oficiales Vilniaus lietuvių spaudos, kad rinkimuose nutarta dalyvauti ir tuo reikalu sudarytas su mažumomis blokas. Apie tą raše net visi Vakarų Lietuvos laikraščiai, pritardami tam tautiecių žingsniui. Bet štai po to viso užsiangažavimo, nuvykus Dr. Alseikai Kaunan, diktatoriai uždraudžia dalyvauti rinkimuose, nes tai, kad Vilniaus krašte yra lietuviai ir, kad jų reikalai spiria juos dalyvauti, esą visai nesvarbu. Svarbu tik, kad fašistinei diktatorių Voldemaro-Plechavičiaus politikai, reikalinga, kad nedalyvautų rinkimuose, tai ir turi nedalyvauti. Štai kodel įvyko toks greitas, lankstaus nusistatymo Komiteto narių, pasikeitimas ir mirė negimęs Vilniaus krašto lietuvių noras. Žinoma, žmonėms nemegstantiems lankstyti savo nusistatymo ir nenorintiems buti aklu įrankiu Kauno diktatorių, beliko vienas kelias — pasišalinti iš Komiteto, kaip ir pasielge p. Alseika. Tik nežinia kodel jo pavyzdžiu paseke labai lanksčių nusistatymų žmogus p. Veleckas. Vieno labai gaila, kad p. Alseikai, daugiausiai pasidarba uslam Vilniaus lietuvių kulturiniam gyvenime, neužteko pilietiškos drąsos ginti lietuvių reikalus iki galui. Bet jau po pietų šaukštas. Ir susidariusią padetį turime pripažinti įvykusiu faktu, iš kurio pačios savaime darosi labai liudnos ir čionykščius lietuvius kompromitojančios išvados. Žinoma, Voldemaras ir jo vergiški trumparegiai agentai, kurie džiugauja „Vilniaus Varpo" Nr 1, to, tyčia nenori suprasti. Jų patriotišku manymu, turbut šituo pasielgimu pasiektas naujas „didelis laimejimas", kurs tikrumoj yra toks škandalingas pralaimejimas, kuris daugelio tebus suprastas tik ateity, kuomet jo vaisiai atsilieps tolimesniam veikimui.

Mes nežinome *sąmoningai* ar *nesąmoningai*, bet turime konstatuoti faktą, kad Voldemaras — Plechavičius, kurie dedasi didžiausiais patriotais ir kitus „tevynes išdavikais" vadina — šiuo atveju, *uždrausdami lietuviams*, dalyvauti rinkimuose po to, kaip buvo susitarta su mažumomis ir padeta daug pastangų mažumų bloko sudaryme, — suvaidino šlykščią provokacinę lenkų agentų rolę. Pirmon eilen jie suskalde ir išprovokavo mažumų bloką. Antron eilen, lietuvius supiudė su tomis tautinemis mažumomis, su kuriomis lietuviai turi labai daug bendrų siekimų ir reikalų. Kaip dabar pažiures į lietuvius tos mažumos, kurias lietuviai, pildydami diktatorių užgaidas, apvyle ir isprovokavo. Juk tokiu pasielgimu lietuviai užkirto sau kelią ateičiai ir su jais daugiau niekas nenores bendrų reikalų tureti. O tų bendrų reikalų ateity numatoma labai daug. Šiandien jau ne juokomis daugelio lenkų partijų keliamas Vilniaus krašto autonomijos klausimas. Visai galimas dalykas, kad Vilniaus kraštas gaus autonomiją. Ir žinoma visi tie, kas gerbia tautų apsisprendimo teisę, tą dalyką visomis jėgomis rems ir stengsis realizuoti. Negi tuomet ir toliau to krašto lietuviai tęs įgimtą boikoto politiką ir liks viso to darbo nuošaly? O žinoma su jais tartis, po tokių kompromituojančių dalykų, ir tureti kokius norins bendrus reikalus niekas nenores. Tai štai padetis, į kurią pastate, Voldemaras-Plechavičius Vilniaus krašto lietuvius. Už tą viską, maršalas p. Pilsudskis, gali buti tik dekingas Kauno diktatoriams. Ir giliau į visą tai pažvelgus reikalinga statyti klausimas,—ar tas provokacinis Kauno diktatorių pasielgimas nebus tik maža pradžia didelios provokacijos?

Kaip tą įvertins Vilniaus krašto savarankiai ir realiai galvojantieji lietuviai ir kokias isvadas iš viso to padarys, sunku pasakyti. Bet vienas, kas juos pakankamai gali įtikinti, tai, kad jeigu norima šis tas realaus ir pozityvaus padaryti, butiniai reikalinga ieškoti kelių, kuriais einant but galima ko nors atsiekti. Gi einant tais pat Kauno rodomais likvidacijos ir provokacijos keliais, yra rimto pavojaus, kad Vilniaus krašto lietuvių ekonominiai, politiniai, kulturiniai ir visuomeniniai reikalai bus privesti prie liepto galo. Norint to išvengti, negalima patriotiškai kledant užmerkti akių reiliems gyvenimo faktams. Bet apie tai kitą kartą.

R.

Vilnius, 1928—I—24 d.

Žmonems parodykit ne tik TIKSLĄ, bet ir KELIĄ, kuris prie to tikslo priveda. Nes visuomet kelias su tikslu taip ankštai yra susiję, kad jų vienas nuo antro negalima skirti. Pakeitę kelią, — mes tuo patimi paskeisime ir tikslą.

FERDINANDAS LASALIS.

Kas kovoja prieš juodąjį fašizmą,

visi

skaito,

platina

ir remia

laikraštį

„PIRMYN".

Kas nori sutriuškinti fašistinę diktaturą ir išvaduoti musų kraštą iš fašistines vergijos – visoj Lietuvoj organizuoja priešfašistines kovos organizacijas

„PIRMYN".

Ats. Redaktorius ir leidejas: Antanas Juozaitis. „ZORZA" Spaustuvė Vilniuje.